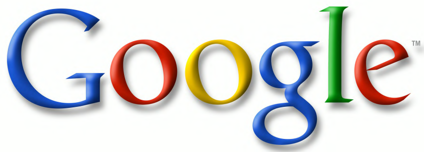

Google

DEN

NORSKA KONFLIKTEN.

ETT INLÄGG

FRÅN SVENSK SIDA

AF

MARCELLUS.

STOCKHOLM,
BERNDT HEDGREN.

25 öre.

SIGILLVM ACADEMIAE HARVARDIANAE IN NOV ANG
CHRISTO ET ECCLESIAE
VE RI TAS

DEN

NORSKA KONFLIKTEN.

ETT INLÄGG FRÅN SVENSK SIDA

AF

MARCELLUS.

STOCKHOLM,
BERNDT HEDGREN,
1882.

Rec Feb. 4. 1904.

Stockholm,
·kt hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag, 1882.

Den 9:de Juni 1880 var i Norges annaler en dag, som icke snart skall af det norska folket glömmas. Det samlade stortinget fattade då ett beslut, som på utvecklingen af vårt brödralands inre förhållanden skall blifva af de mest ödesdigra följder — följder, hvilkas beskaffenhet och omfång ingen dödlig kan skåda, men hvilka, hurudana de än blifva, alltid skola efterlemna sorgliga spår. Konungen hade nekat sitt samtycke till stortingets tre à fyra gånger fattade beslut om statsrådens tillträde till stortingets förhandlingar. Det var nyssnämnde dag, som stortinget proklamerade, att tingets mening icke desto mindre vore lag. Härigenom fördes striden in på ett helt annat område än det, hvarpå frågan förut varit. Ej längre gälde det, huruvida statsråden skulle eller icke skulle ega tillträde till stortingets förhandlingar. Den saken var nu ställd i skuggan. En annan vida vigtigare hade nu med magt trädt i förgrunden. Nu gälde det ett konstitutionelt spörsmål af den mest magtpåliggande beskaffenhet; det gälde vetorätten.

Striden stod nu om magtförhållandet mellan konung och storting. Rättsfrågan har blifvit en magtfråga, der stora och vigtiga intressen stå på spel. Nu är frågan den, om i Norge konungen är allenast en lekboll i stortingsmajoritetens hand; om tinget enväldigt skall ega herska öfver grundlag och konstitution; om Norges land skall blifva en tummelplats för äregiriga demagoger, de der spela hasard om nationens väl och ve. Derhän har man nu fört striden.

Af uppriktigaste hjerta beklagar jag, att det någonsin gått derhän. Men det är nu en gång så. Gerna skulle vi svenskar se, att brödrafolket finge lefva i lugn och ro, fritt från alla våldsamma skakningar och eruptioner, hvilka, om de lyckas, kunna komma unionens grundformer att knaka. Med lifligaste beklagande följa vi derför utvecklingen af det sorgliga skådespelet på hinsidan Kölen, der magtlystnadens koryféer drifva sitt ofog. Med rättmätigt fördömande måste vi se och höra de obefogade inkräktningsförsöken på konungamaktens lagstadgade område, och med den lifligaste harm och förtrytelse erfara vi de medel, som användas för att fullfölja den revolutionspolitik, som nu drifves och framförallt det sätt, på hvilket en lättledd massa duperas. Se vi icke stortinget sjelf trampa grundlagens verkliga principer under fötterna, dessa principer, hvilka 1814 års män förbjödo kommande storting

att ändra. Det är en skam för den stortingsmajoritet, som genom myrmans-institutionens införande rakt af gäckas med lag och granlagenhet, en majoritet, som låter uppföra det vidriga skådespelet af en i partiintressena skapad, i luften hängande valmanskår, som genom köp af ett värdelöst stenrös kan skaffa sig rang och heder af norsk valman. Med lika liflig förtrytelse erfar man i Sverige — den upplystare delen naturligtvis af befolkningen — hurusom dessa hänsynslösa partigängare icke akta för rof att genom lögnaktiga framställningar söka förvilla de väljandes flertal. De skapa af det absoluta vetot en farlig absolutism, som skulle sluka all frihet upp. Man uppkallar härigenom lidelser och farhågor, och Norges »frihet» blir den lösen, med hvars hjelp dessa vensterherrar vilja lägga nationen i det förhatligaste och mest tryckande af alla ok, en samvetslös partidespotisms. Omsorgsfullt döljes från denna sida, att det absoluta vetot varit, alltsedan Norge erhöll sin frihet, tillämpadt, och att under dess hägn Norge utvecklat sig från hvad det 1814 var till hvad det nu är. Lika sorgfälligt döljes, att här i Sverige konungens absoluta veto icke blott i grundlagsfrågor utan ock i alla andra lagfrågor är ett oomtvistadt faktum, men att vi icke desto mindre äro ett af jordens friaste och — än mer — lyckligaste folk. Med löje och skämt höra vi de lika enfaldiga, som oförsynta ut-

talanden, den dryga pösighet, med hvilka venstern går till sin strid. Det skulle vara en löjlighet, om det icke gälde en så stor och vigtig sak, att finna vensterns högdjur yttra om framläggandet af attentatsförslaget af den 9:de Juni: »Jag öfvertager ansvaret för förslagets framläggande och alla dess följder». Åtminstone ingår icke blygsamhet såsom en utmärkande egenskap hos venstern. Men hvad en dylik borgesman kan kavera, det är väl fast obegripligt, ty icke ersätter ett upproriskt hufvud alla de följder, som af detta beslut kunna härflyta.

Mot dessa oförsynta sträfvanden har nu konung Oscar II bjudit sitt kungliga »halt». Vid afslutande af senaste storting, hvilket han personligen upplöste, gaf han stortingsmajoriteten en varning af sådan beskaffenhet, att sällan eller aldrig från tronen sådana ord blifvit yttrade. Då det allvar och den bestämdhet, som genomandas dem, gifva vid handen, att de äro frukten af en fast öfvertygelse och en orygglig beslutsamhet, så är deras betydelse så mycket större, och jag anser det för bedömande af den allvarliga situationen vara af vigt att in extenso återgifva de ord i trontalet, som afhandla vetosaken. H. maj:t konungen yttrar: »Med allvarligt bekymmer har jag erfarit, att stortinget vill göra gällande, att det utan konungens samtycke kan förändra grundlagen. Min öfvertygelse om det oberättigade i detta påstå-

ende är orubblig. Blott konungen och stortinget i förening hafva makt att förändra grundlagen. Med djup känsla af min konungsliga pligt skall jag efter hela min förmåga värna den grundlag, som vi alla — I såväl som jag — hafva besvurit, och som enhvar obrottsligen måste hålla, om samhällets fred och trygghet skola kunna bevaras.

Jag sätter mitt hopp till, att den beklagliga splittring och upphetsning, som har trängt in i vårt offentliga lif så småningom skall gifva rum för en mer fördomsfri och sansad uppfattning af bestående förhållanden och samfundslifvets kraf, och att alla upplysta och fosterländssinnade män hvar i sin stad vilja stödja mina bemödanden till detta måls vinnande.

Måtte en nådig försyn afvärja de olycksbringande följderna af hvarje försök att rubba sjelfva grundvalen för den samfundsordning, hvarunder det norska folket i så många år lefvat lyckligt och fritt.»

Det är, som man ser, allvarliga ord, Norges konung riktar till sitt folk. Af dessa ord framgå, att h. maj:t konungen är fast öfvertygad. om tillvaron enligt den norska konstitutionen af ett absolut veto för konungen i fråga om grundlagsändringar. Härmed är striden från konungamaktens sida upptagen, och situationen har blifvit akut. Venstern har velat helt och hållet underkänna vigten af detta konungens personliga uppträ-

dande. Trontalet är, heter det från denna sida, en kontrasignerad handling, för hvilken ministèren bär ansvaret. Likasom allt annat, som emanerar för den »udøvende Magt», är detta allenast en regeringshandling. Ministrarne äro de, som hafva ansvaret, och det är allenast deras af konungen biträdda mening, som här fått göra sig gällande. Man får, heter det vidare, icke sammanblanda den oansvarige konungen med hans ministrar. Å andra sidan från höger låter det på annat sätt. Här framskjutes konungens person, och man vill göra gällande, att konungamakten »har bränt sina skepp», hvarmed naturligtvis menas, att något återtåg icke mer för konungen finnes, utan att han à outrance måste fullfölja striden mot venstern.

För min del är jag icke rätt ense i allt med någondera af desse parter. Jag är ense med venstern deri, att det i allmänhet är ett ytterst betänkligt fel att sammanblanda konungens person och hans ministrars ställning, och jag tror visst icke heller, att detta af högern bestrides. Men detta i allmänhet medgifvet — så finnas dock fall, då konungens personliga framträdande ovilkorligen blir af behofvet påkalladt. Ett sådant fall är nu för handen. Det gäller konungamaktens vigtigaste prerogativ, och det är då en klar sak, att konungen skall finna sig manad att sjelf med hela auktoriteten af sin personlighet värja den grundlag, han sjelf besvurit

och icke såsom allenast en intresserad åskådare taga del af den strid, der det i sjelfva verket spelas om hans spira och krona. Han kan icke öfverlåta detta allenast åt en ministèr, hvilken icke kan i striden inlägga hela den tyngd, som om han sjelf med sin kungliga myndighet träder inom skrankorna och låter lägga i vågskålen hela den undersåtliga vördnad och majestät, hvilka måste tillhöra honom.

Icke heller kan jag rätt förlika mig vid högerns åsigt, att konungamakten bränt sina skepp. Det är här icke fråga om något strandhugg, vid hvilket konungen, lik en annan Styrbjörn Starke eller Fernando Cortèz, behöfver för att egga sina stridsmän till ett förtvifladt mod, tillgripa den förtviflade utvägen att afskära dem återtåget. Det gäller här tvärtom en rättmätig kamp mot öfvermodiga och hänsynslösa motståndare, och att med mod och kraft upptaga denna, det är icke att »bränna sina skepp»; det är att i förtröstan på sin saks rättmätighet tillbakavisa påträngande fiender och att häfda svurna eders helgd; att värna anfallne och ansatte undersåtar. Ingen har väl kunnat tvifla på, att konung Oscar skulle så handla.

Att konungen verkligen sjelf framträdt, lärer väl icke gerna kunna betviflas. Visserligen är i Norge, i motsats mot hvad förhållandet är i Sverige, trontalet en kontrasignerad handling, men i alla händelser är det

helt olika de vanliga regeringsexpeditionerna. Såväl innehållet af ett dylikt aktstycke som det tillfälle, då det framlägges, äro af så helt olika beskaffenhet, mot hvad förhållandet är, med hvad i öfrigt från regeringen emanerar, att man ovilkorligen måste tillmäta trontalet en helt och hållet annan betydelse än vanliga regeringsbeslut. Lägger man härtill, att konungen sjelf öfverreste till Kristiania för att personligen säga stortinget de sanningar och de varningar, som innefattas i trontalet, så lärer väl icke någon tvekan kunna uppstå om, att han sjelf vill framställa sig i striden till skydd för sina vigtigaste rättigheter.

Jag har redan yttrat, att striden nu antagit en akut karakter, en strid i hvilken stortingsmajoriteten är den angripande parten. Hvad vill och kan väl stortinget nu göra för att genomdrifva sina envåldsplaner? Det kan begagna skattebevillningsrätten för att genom nekade anslag bringa ministèren till afgång. Dermed kan man ju försöka, men visst är, att detta näppeligen skall förmå aflägsna en så beslutsam och energisk ministèr som den Selmerska. Icke är det för sitt personliga nöje eller sin speciella nytta, som ministèren framlägger de förslag, hvilka kunna blifva beroende af stortingets skattebevillningsrätt. Naturligtvis åsyfta dessa allenast hela landets bästa, och det är landet i sin helhet, som skall komma att lida

af en skattevägran eller ett ovist sparsamhetsnit. Man hör visst talas om, att på andra ställen anslagsvägran ofta med fördel användes för att aflägsna misshagliga ministrar, men detta gäller endast ministrar, hvilka söka representationens förtroende, och hvilka på grund af afslag å af dem gjorda framställningar anse sig icke längre ega detta förtroende och derför lemna sina platser. — Så är icke förhållandet i Norge. Att Selmerska ministèren icke har stortingsmajoritetens förtroende, det vet man tillfyllest ändå, utan att stortinget behöfver genom anslagsvägran specielt ådagalägga detta, men ministèren har också till fyllest visat, att den heller icke ämnar låta sig skrämmas af hotelsen om fråntaget förtroende. Den ministèr, som vågat sig in i en författningsstrid med representationen, der det gäller konungadömets vara eller icke vara, den kapitulerar sannerligen icke för några vägrade anslag eller afslagna propositioner.

Dessutom är detta ett både vanskligt och farligt experiment. I stor skala och under längre tid tillämpadt, medför ett sådant system för landet i dess helhet så stor skada och så stora förluster, att ett allmänt och välberättigadt missnöje uppstår. Mot hvem tror man väl att i sista hand detta missnöje skall komma att vända sig? Mot ministèren? Svårligen. Den gör ju hvad den kan för att befordra landets bästa, och dess med-

lemmar sköta ju sina poster på grund af det förtroende, *konungen* grundlagsenligt visar dem, hvaremot det icke finnes något som helst stadgande, att de skola ega stortingets förtroende. De befinna sig sålunda i sin fulla rätt, då de trots allt gny och väsen från en oresonlig stortingsmajoritet behålla sina poster. På dessa lagligen innehafvande poster söka de göra hvad de kunna för att bereda Norges utveckling och framåtskridande. Deremot finner man stortinget städse tillintetgöra dessa bemödanden genom att vägra de anslag, som äro nödiga och afslå framställningar; som skolat främja norska folkets väl. Och de göra detta för att tillskansa sig en magt, till hvilken intet spår i grundlagen finnes, utan som tvärtom strider mot tydlig paragraf i densamma. Då i 12 § stadgas, att »kongen vælger selv et Raad», så måste detta *legalt* innebära, att han och ingen annan är berättigad utse sina rådgifvare. Han står sålunda på fullt laglig grund, då han behåller sina statsråd, hur misshagliga de än kunna för stortingsmajoriteten vara. Den stora allmänhet, som blott ser, att allt, som ministèren till landets förkofran vill göra, upprifves af stortinget, och som är alldeles likgiltig, för hvilka de män äro, som sitta vid konungens bord, blott de vårda väl sin pligt, måste i längden ovilkorligen taga parti *för* regeringen, som vill verka och *mot* stortinget, som, för att till-

fredsställa några hänsynslösa demagogers inslagne ärelystnad och okufliga magtbegär, sätter landets intressen på spel. Tror väl någon, att landet skall vara stortingsmajoriteten tacksam för att få betala krigskostnaderna i dess kamp mot ministèren, eller att det skall räknas densamma till heder, att den för att mota bort några för dess ledare misshagliga statsråd låtit land och folk lida och hämmas i sin utveckling.

Dessutom en annan sak. Valmännens magt är rasande olika i denna strid. Mot ministrarne hafva de intet att säga. Trots allt missnöje kunna de icke rubba dem från deras platser, så länge konungen vill behålla dem. Helt annat förhåller det sig med de tredskande stortingsmännen. Deras mandat ligger helt och hållet i valmännens händer, och de kunna ju vid hvarje valperiods slut entledigas. Då nu i den stora kampen landet i sin helhet och med det enhvar valman får på ett betänkligt sätt sitta emellan, derest anslagsförvägran i större utsträckning användes; då valmännen måste finna, att de bemödanden ministèren gör att främja landets väl, tillintetgöras af stortinget, och då valmännen ingen som helst förmåga hafva att göra slut på det olidliga tillståndet genom att vända sig mot regeringen men deremot ega suverän magt öfver den andra stridande parten, så måste deraf onekligen följa, att man, då man nödvändigt vill hafva slut på

striden, vänder sig mot det håll, der man magt har att ingripa. Och då är vensterns fall gifvet. Om också icke omtanken för landets väl skulle kunna förmå venstern att afstå från en så förderflig politik som att ruinera landet för sina nyckers tillfredsställande, så skall partiets eget intresse afhålla det från att genom vägran af anslag eller afslag å nyttiga regeringspropositioner hämma landets utveckling.

Man har hört talas om och äfven sett ett slags prof på en annan taktik. I stället för det passiva motstånd, som ligger i vägrandet af anslag, skulle venstern vara betänkt på att genom komitéer under tiden mellan stortingssammanträdena dels förbereda frågor och derigenom beröfva regeringen initiativet, dels ock faktiskt deltaga i styrelsen, derigenom att åt komitéerna lemnades vissa uppdrag, hvilka eljest skulle ligga inom regeringens verksamhetsområde. Jag har nämnt, att ett försök redan i den vägen blifvit gjordt, då man nämligen i fjor kom på den idén, att militärkomitén skulle sitta äfven efter, sedan stortinget var upplöst. Grundlagsvidrigheten häraf borde väl ligga i öppen dag. Den 80 § af grundlagen stadgar, att stortinget icke får utan konungens bifall vara samladt öfver två månader. Detta är nu tydligt och klart. Men skulle den åsigt vara riktig, att tinget kan under mellantiden tillsätta delegationer och åt dem uppdraga vissa funk-

tioner, så betyder detta helt enkelt, att stortinget kan mot grundlagens tydliga bud förklara sig permanent. Stortinget in corpore kan lika väl konstituera sig såsom en komité, den der verkar under mellantiden mellan de lagliga stortingen, ty eger tinget tillsätta en komité af 10 personer, så måste det naturligtvis också kunna tillsätta en sådan af 120 personer. Och eger stortinget uppdraga en del funktioner åt den tillsatta komitén, så måste tinget ock ega uppdraga hela sin befogenhet åt denna komité, ty någon begränsning i fråga om, hur långt stortinget i detta afseende kan utan att öfverskrida sina rättsgränser tradera sin magt på delegerade, kan naturligtvis icke uppdragas. Som emellertid detta strider mot grundlagens 80 §, så är det orimligt, hvaraf följer, att de premisser, från hvilka man utgått, och hvilka följdriktigt leda till denna orimliga konklusion, måste vara oriktiga, d. v. s. att stortinget *icke* eger att under tiden mellan dess lagliga sammanträden låta sig representeras af komitéer.

Men äfven i ett annat afseende strider en dylik anordning mot den norska grundlagen. Den tredje paragrafen af denna lag stadgar, att »den udøvende Magt er hos Kongen», hvilket enligt vanligt språkbruk måste betyda, att *han* och ingen annan eger att vidtaga åtgärder, som äro af natur att tillhöra den exekutiva magten. Deraf följer ock, att hvarje försök af den »lovgivende Magt» att

sjelf öfvertaga eller åt sina delegationer, vare sig lagliga under stortingets sammanträden eller olagliga under mellantiden, öfverlemna dylika funktioner, äro ingrepp på konungamagtens lagstadgade område d. v. s. grundlagsbrott. Jag vet väl, att permanenta storting äro ett önskningsmål för venstern, och Sverdrup har sjelf sagt: »Jeg vil ikke lægge skjul paa, at jeg forøvrigt er af den Mening, at permenente Nationalforsamlinger er de eneste, som rigtigt svarer til sit Øiemed, de, som er permanente med visse Ferier en Gang imellem». Detta är nu godt och väl, och det står honom ju fritt att försöka att på grundlagsenlig väg åstadkomma en sådan förändring, men så länge den norska grundlagen stadgar, att stortinget årligen icke eger utan konungens samtycke sammanvara längre än två månader, och så länge stadgadt är, att den utöfvande makten odeladt ligger i konungens hand — så länge är detta lag och hvarje försök att etablera något annat helt enkelt grundlagstridigt.

Mot hvarje försök i den riktningen kan man vara förvissad om, att regeringen med kraft och eftertryck skall sätta grundlagens bud. Försöker sig derför stortinget på experimentet att göra sig permanent eller att genom komitéer öfvertaga någon del af den verkställande magtens funktioner, då kunna de herrar och män, som låna sig till dylika grundlagsöfverträdelser, så mycket säkrare

vara öfvertygade om, att näpsten skall nå dem, som de icke, sedan stortingets förhandlingar äro afslutade, ega något som helst skydd af grundlagens 66 §, som stadgar, att stortingsman icke kan »udenfor Storthingets Forsamlinger» ställas till ansvar för »deres der yttrede Meninger». Som tinget är upplöst, så befinna sig sålunda dessa komitéledamöter i samma ställning som hvarje annan norsk medborgare och kunna för sina åtgöranden åtalas. Derom kan man väl ock vara förvissad, att de norska domstolarne med kraft och eftertryck skola veta häfda lagarnes helgd och konungamagtens rättigheter gent emot enskilde stortingsmäns olagliga tilltag.

Men en tredje utväg ligger närmast till hands för stortinget nämligen att ställa statsrådets ledamöter inför riksrätt. I detta afseende är stortinget fullkomligt i sin grundlagsenliga rätt, om det anser, att ministrarne öfverskridit sin befogenhet. Ett riksrättsåtal måste naturligtvis innebära yrkande om ansvar å statsrådets ledamöter, derför att de tillstyrkt konungen en handling, hvarigenom grundlagen, enligt stortingsmajoritetens mening, blifvit kränkt, nämligen underkännandet af lagligheten af de stortingsbeslut, som afse, att statsråden skola hafva tillträde till stortingets förhandlingar. Om något annat kan naturligtvis riksrättsåtalet icke handla. *Der* kan icke vetofrågan afgöras, ty riksrät-

ten är icke någon domstol med befogenhet att lösa konstitutionella spörsmål.

Men hur skall allt detta vidare utveckla sig?

Ingenting är svårare än att säga detta. Det lyckligaste vore, om stortinget helt enkelt låtsade, som om beslutet af den 9 Juni aldrig funnits. I så fall återkomme frågan från sin nuvarande invecklade ställning till en naturlig och lättlöst. Man kunde då åter i frid och ro inslå på den lugna och jemna samhällsutvecklingens gång. Derom kan man ock vara förvissad, att konung Oscar icke skulle underlåta att med glädje och beredvillighet omfatta det sålunda erbjudna tillfället till försoning. Helt visst skulle han återgälda detta tillmötesgående med att omgifva sig med en mindre prononcerad ministèr än den nuvarande, hvars antecedentia omöjliggöra ett samarbete med det nuvarande stortinget. Såsom kampministèr är den nödvändig men såsom försoningsministèr omöjlig. Visserligen kunde man icke gerna begära, att konungen skulle tillsätta en ren vensterministèr, ty detta vore att öfvergå till en motsatt ytterlighet och skulle dessutom i sjelfva verket vara allenast en underkastelse af konungamagten under venstern. Men det finnes mellan dessa båda ytterlighetspartier en center, som visserligen nu är obetydlig, emedan vensterns agressiva hållning drifvit dess medlemmar till yttersta högern, men som ofant-

ligt skulle växa, derest möjlighet förefunnes till en försoning utan upphäfvande af konungens absoluta veto. Ur denna grupp, till hvilken i så fall helt säkert en mängd framstående personligheter skulle sluta sig, egde konungen rika tillfällen att skapa en ministèr, som medlande och försonande skulle kunna minska ojemnheterna och lätta svårigheterna. De moderate å ömse sidor skulle fast sluta sig till denna Margareta Fridkulla, och för Norge förestod då en ljusare framtid än den stormbebådande, vi nu skönja. Af allt hjerta vilja vi här i Sverige önska och hoppas, att detta må blifva slutet på den stora konflikten, och med uppriktig glädje skulle en dylik lösning här helsas.

Men tyvärr — utsigterna härför äro allt annat än lofvande. Den frenesi, hvarmed vensterns ledande män under sommaren på valmöten, i folkförsamlingar och i pressen angripit icke allenast den nuvarande regeringen utan fastmer konungen sjelf för de ord, han yttrade, då han hemförlofvade sista stortinget, bådar härutinnan föga godt. Intet spår till försonligt sinnelag finnes, och så som alla tecken tyda, skall det kommande stortinget återvända med samma tendenser som det upplösta, och då är hvarje försoning omöjlig. För en sådan skymtar hoppet svagt, och då stå åter de båda partierna på stridsfältet mer än någonsin eggade till en förtviflad kamp.

Den första akten af detta nya sorgespel blir derför antagligen ett riksrättsåtal. Friar rätten konungens närvarande rådgifvare, då är saken klar. Den domstol, som är kompetent att yttra sig om statsrådens göranden och låtanden, har då gillat, att de tillstyrkt konungen att förklara stortingets försök att tilltvinga sig ett grundlagsenvälde grundlagsvidrigt. Intet finnes då, som hindrar, att de fortfarande som förut qvarsitta på sina platser. Hela beslutet af den 9:de Juni blir då en död bokstaf af noll och intet värde. Det blir allenast ett bevis på vanmägtigheten af stortingets bemödanden att utom grundlagens gränser utvidga sitt magtområde och begrafves i glömskans allt uppslukande flod.

Nåväl — finnas stora utsigter för en så harmlös och oskyldig utgång af ett eventuelt riksrättsåtal? Jag tviflar högeligen derpå. Riksrätten sammansättes, som bekant är, af högsta domstolen och hela lagtinget. Lagtinget består af en fjerdedel af stortingets ledamöter, hvilken fjerdedel tinget in pleno väljer. Riksrätten kommer sålunda att bestå af 29 stortingsmän och 10 ledamöter af högsta domstolen, således inalles 39 ledamöter. Nu kan man vara temligen förvissad om, att stortingsmajoriteten nog skall sörja för, att alla de ledamöter i riksrätten, som komma från lagtinget, äro venstermän, hvaremot man väl får antaga, att samtlige ledamöter af högsta domstolen skola dela den af Kristianias juri-

diska fakultet enhälligt uttalade åsigt, att konungen i grundlagsfrågor eger absolut veto, och sålunda skola gilla statsrådens råd till konungen att underkänna beslutet af den 9. Juni. Nu ega åtalade statsråd att jäfva en tredjedel af riksrättens ledamöter, och naturligtvis skola de begagna denna rätt till att utesluta sina politiska motståndare d. v. s. riksrättsledamöter från lagtinget. Härigenom förlorar venstern 13 af sina ledamöter i riksrätten, men som 16 återstå mot 10 ledamöter af högsta domstolen, så äro utsigterna för en friande dom, i fall åtal anställes, allt annat än gynsamma.

En annan faktor finnes dock, som härvid måste tagas i betraktande, och som skulle kunna inverka på utgången. Det är odelstinget d. v. s. de tre fjerdedelar af hela stortinget, hvilka återstå, sedan lagtinget blifvit valdt, som i sin hand eger åklagarerätten mot statsrådets ledamöter. För venstern fordras sålunda icke blott att kunna insätta 29 af sina anhängare i lagtinget utan äfven att förfoga öfver majoritet i odelstinget. Har partiet icke detta, så kommer intet åtal till stånd, och det kan då ingen dom blifva af. Utan majoritet äfven i odelstinget blir alltsammans sålunda en pannkaka, och regeringen kan öfverlemna 9:de Juni-beslutet åt papperskorgen. Låtom oss derför undersöka saken. Enligt en beräkning, som torde kunna anses riktig, tillhöra af stortingets nu valda upp-

sättning 83 venstern och 31 högern. Nu behöfver venstern försvaga sig med 29 röster för att förse lagtinget med pålitliga domare i riksrätten. Odelstinget eger då qvarstående af venstern 54 ledamöter d. v. s. en alldeles afgjord majoritet. Vensterns styrka är derför så stor, att den utan att förlora majoritet i odelstinget kan förse lagtinget och derigenom äfven riksrätten med fullblodiga venstermän. Här inträffar således den oformligheten, att både åklagare- och domarerätten ligga i vensterns hand. Den åtalar sjelf och dömer då i egen sak. Utgången af ett från venstern drifvet energiskt riksrättsåtal kan derför icke vara tvifvelaktig.

Hittills är det stortinget eller rättare sagdt venstern, som framträdt på scenen. Nu kommer konungamagtens tur. Hvad är för den att göra? Utan hjelp af den »udøvende» magten kan en riksrättsdom icke verkställas, utan blir allenast en dom på papperet. Hvad beslut skall då *konungen* fatta, ty nu framträder *han,* sedan hans ministrar äro domfälda? Här kommer frågans kärnpunkt. Han kan icke genom benådningsrättens användande undanrödja det fällande domslut, som helt visst en sålunda sammansatt riksrätt skulle afkunna, då grundlagen icke tillstädjer honom att i dylikt fall förskona annat än från dödsstraff, och så långt går saken icke. Skall han ›nne låna sin medverkan till att straffa sina

egna trogne tjenare, som offrat sig i striden för hans vigtigaste kungliga prerogativ och sålunda göra *sig* — konungen — till ett lydigt straffredskap i en uppstudsig stortingsmajoritets hand. Omöjligt, orimligt och otänkbart!

För konungen finnas tre utvägar. *En* är att underkasta sig stortingets vilja, afskeda den Selmerska ministèren, kalla till rodret en ministèr Sverdrup — Steen, uppgifva det absoluta vetot i grundlagsfrågor — samt i allt blifva stortingets tjenare. Att konungens fullkomliga beroende af stortinget skulle blifva den oundvikliga följden af en underkastelse, är visst. Redan nu förhäfva sig vensterns ledande män öfver måttan, och en så uppblåst qvasipolitiker som Björnsson skulle icke försumma att låta den besegrade känna sanningen af det gamla »væ victis». Deras språk har antagit en djerfhet, som låter enhvar ana, hvad komma skulle, derest kung Oscar nu i vetofrågan ginge till Canossa. Hvilken triumf för herrar Sverdrup och Björnsson att finna sig såsom segerherrar! Hårdt skulle konungen få känna sitt beroende, och helt säkert skulle de öfvermodige venstermännen låta honom erfara, att den krona, han bär, är under vensterns supremati en törnekrona.

Denna förödmjukelse är för stor. Äfven om man skulle få antaga, att konungen personligen skulle vara beredd att för Norges lugn och lycka — om de voro af ett sådant

steg beroende — underkasta sig det obehag och den bittra pröfningen att acceptera en vensterministèr, så förbjuda honom landets väl och de förbindelser, han åtagit sig mot dem, som trädt i strid för hans prerogativ, detta. Han kan det icke för landets bästa, ty långt ifrån att ett stortingsenvälde skulle för nationens flertal blifva gagnande eller komma att befordra frihet, framåtskridande och utveckling, skulle det tvärtom allenast blifva ett medel att tjena äregirigheten och den personliga magtlystnaden hos en flock politiske agitatorer, för hvilka ett hos folket rådande, mer eller mindre berättigadt missnöje under en följd af år varit det säkraste och till en del enda medlet att hålla sig uppe. Allt envälde, det må vara lagdt i händerna på en enda eller på ett flertal, urartar allt för lätt och leder till despotism och förtryck. Mest gäller detta, om magten lägges uteslutande i händerna på en enda samhällsklass, som skulle låta de öfriga illa känna, hvad det betyder att icke tillhöra dem, som magten hafva.

Vår svenska s. k. frihetstid är väl derpå det bedröfligaste exempel. Med eller mot författningens grund och mening slogo ständerna under sig hela väldet. Konungamagten blef allenast en skugga. Huru lefde vi ock? Knappast någonsin har friheten varit mera klafbunden än då. Yttranderätten var helt och hållet kringskuren, och till och med den beskedligaste kritiker af regeringsformen

efterspanades såsom en förbrytare. Det var den tidens »frihet». Frihet för de magtegande att göra hvad de ville, men det mest tryckande tvång för enhvar, som råkade vara af annan mening. Aldrig hafva vi fört uslare krig, än vi på den tiden gjorde. Aldrig har fosterlandskärleken varit så förintad som då, när officerare lemnade sina poster mot fienden för att gräla såsom representanter, och då hela svenska representationen var fal för utländskt guld. Icke ens den dömande magten respekterades. Man spottade på lagen och läto de anklagade fällas af sina politiske fiender. *Desse* voro följderna hos oss af representationens öfvervälde. De äro bedröfliga och — vestigia terrent.

Med efter tidsförhållandena naturligtvis omgestaltadt skick skulle ett stortingsenvälde i Norge gifva samma sorgliga anblick. Å ena sidan skulle man få se de politiska koryféerna sätta sig och sina kreatur vid de egyptiska köttgrytorna, förbehållande sig alla lukrativa poster, oafsedt duglighet och förtjenst. Vi hafva ju redan sett märkliga exempel på, huru dessa herrar venstermän, som skryta med sin fosterlandskärlek och sin oegennytta, helt ogeneradt tillskansa sig hvad, som kan stå att taga, samt huru en och annan utbryter i otidigheter mot dem, som icke vilja vara med om att t. ex. höja ett beviljadt »digtargage». Med magten i sin hand, huru mycket mer skulle man icke då veta göra det all-

männas angelägenheter till sina privata ekonomiska. Å den andra sidan skulle de politiske motståndarne genom förföljelser eftersättas. För dem funnes intet rum i samhället. Hvad detta betyder för det allmänna, är lätt funnet. Illa beställdt är det, der icke förtjenst och skicklighet utan politiskt lycksökeri äro medel för fortkomst. Men detta förhållande skulle ock alstra kryperi och hyckleri. Der icke karakteren är alltför stålsatt, är det klart, att mången utan öfvertygelse sällar sig till magtens lycklige innehafvare för att få sola sig i dess sken. Men ett samhälle, som hvilar på kryperi för politiska demagoger, är i ett betänkligt stadium. Långt ifrån att befordra samhällets jemna och allsidiga utveckling leder ett partienvälde till den ensidigaste och mest tryckande politik. Det är konungens pligt såsom *allas* målsman att skydda allas rätt och icke kapitulera för ett parti.

Och konung Oscar har gått för långt för att taga ett steg sådant som detta. Han har uttryckligen sagt, att hans fasta öfvertygelse vore, att det är grundlagsstridigt att påfordra stortingets envälde öfver grundlagen. Visserligen har vensterns talföre chef i sitt beryktade tal vid Lillestrømmen den 4:de Juli i år hånande utslungat de orden, att »konungens personliga öfvertygelse kan vara all ära värd. Men den strider mot det konstitutionella systemet att uppställa den såsom obe-

tingadt bestämmande vid vigtiga statsangelägenheters afgörande. Har folket tillkännagifvit sin vilja i lagliga former, och dess vilja är tillräckligt konstaterad t. ex. genom upprepade val, då är det konungens pligt att underordna sin öfvertygelse under den allmänna viljan. Detta är icke tolkningsangelägenhet utan en nödvändighet för fria samfunds bestånd».

Så har herr Sverdrup talat, och hans tal har, om man får tro vensterreferaten, af den församlade menigheten mottagits med »langvarige og begejstrede Bifaldsraab og Haandklap». Det är dock en del vigtiga förhållanden, som herr S. behagar förbise. Han talar om »lagliga former», förmedelst hvilka konungens öfvertygelse skulle qväsas. Detta är något, som här aldeles icke är i fråga. Inga lagliga former finnas, genom hvilka stortinget kan beröfva konungen mot hans vilja de prerogativ, som grundlagen förlänar honom, och inga upprepade val, de må vara aldrig så många, kunna göra det olagliga lagligt. Då nu icke blott i sakens natur ligger, utan derjemte grundlagens egna stadganden förbjuda ett stortingsenvälde öfver grundlagen, så är det icke med iakttagande af »lagliga former», som stortinget bortvoterar grundlagsstadganden.

Hvad angår förhållandet mellan konungens personliga öfvertygelse och »Almenviljen», så medgifver jag visst, att en klok och

rättrådig monark mången gång offrar sina åsigter om hvad för folket fördelaktigast är för att tillmötesgå den allmänna meningen. Men detta gäller allenast, der det är fråga om hvad klokt och nyttigt kan vara, men aldrig då det gäller rätt och orätt. Är konungen öfvertygad om orättmätigheten af en sak, så får ingen opinion i verlden, vore den än så allmän, föranleda honom att, der han *kan* hindra det, låta det orätta ske. Han får det lika litet, som en domare eger låta sin öfvertygelse, om hvad rätt är, öfverröstas af en mer eller mindre utbredd mening. Konungen har här i trontalet uttalat såsom sin fulla öfvertygelse, att enligt norsk grundlag såväl konungens som representationens samtycke fordras för ändringars vidtagande i samma grundlag. Men konungen såväl som stortinget har besvurit denna grundlag och att då fordra, det konungen skall låta något ske, som enligt hans öfvertygelse strider mot denna grundlag, det är ju att göra honom sjelf enligt hans öfvertygelse till menedare mot denna författning. I detta afseende väger den personliga öfvertygelsen så mycket mer, som konungen ju är satt till en väktare öfver grundlagen. Han har edligen lofvat »at ville regiere Kongeriget Norge i Overensstemmelse med dets Constitution og Love» — och denna hans skyldighet är lika så gällande mot stortinget som mot den enskilda individen. Så som saken nu står, är en under-

kastelse under vensterns fordringar ett medgifvande antingen, att konungen, sedan sista stortinget slöts, ändrat öfvertygelse eller också att han, fastän öfvertygad om, att grundlagen af stortinget kränkes, stillatigande åser detta brott. Något annat val finnes icke. Endera af dessa följder måste härflyta från ett uppgifvande af den nuvarande ställningen.

I hvilketdera fallet vore det exempel, som ett dylikt steg skulle komma att gifva, i högsta måtto ogynsamt. Man skulle antingen få den tanken, att »öfvertygelsen» hos statschefen är så vexlande, att hvad han ena dagen högtidligen förkunnar såsom sin kungliga åsigt i landets vigtigaste konstitutionella fråga, det är som bortblåst den andra, en lätthet att skifta mening, som skadligt skulle inverka på åsigterna om fastheten i karaktären. Eller också skulle man få en slät tanke om den moraliska beskaffenheten af statschefens person. Man skulle då se honom böja sig under stortingsbeslut, som han anser grundlagsvidriga, i stället för att jemlikt sin ed häfda konstitutionens helgd. Ingendera af dessa misstankar skall konung Oscar taga på sig. Med fullt förtroende och full visshet motser den lojala delen af Norges folk det beslut, konungen fattar, och är förvissad, att en underkastelse är en omöjlighet.

Icke blott det ytterst ofördelaktiga intryck, ett dylikt steg skulle väcka såväl inom som utom landet förbjuder detta — om nämligen *något*

vore af nöden för att ytterligare skärpa ett beslut, som måste anses oryggligt, det att försvara konstitutionen — utan ock det hån, den spott och spe, hvarmed en frivillig kapitulation under venstern skulle från det segrande partiet i rikaste mått utslungas, göra det för konungen omöjligt att böja sig för herrar Sverdrup och Björnson. Derigenom skulle för alltid monarkiens öde i Norge vara beségladt. Väl kunde det komma att dröja något, innan den republikanska statsform, hvilken i så fall i verkligheten existerade, öppet framträdde. Den lånade tvifvelsutan ännu någon tid konungen såsom en dekoration, men faktiskt är från den dag, konungen uppgifver det absoluta vetot i grundlagsfrågor, Norge en republik med ärftlig president. »Bondevännernas» parti är då mägtigare och starkare än till och med de nordamerikanska förenta staternas suveräna folkmajoritet, hvilken med hänsyn till tvåkammarsystemet och det olika ursprung, de båda sjelfständigt beslutande kamrarne hafva, aldrig kan blifva så exklusiv och ensidig som vensterpartiet i Norge. Ett konungamagten förödmjukande Canossa vore slutstenen i den demagogiska byggnad, som triumviratet Ueland, Jåbæk och Sverdrup anordnat.

Jag har nämnt, att en underkastelse äfven i utlandet skulle ogynsamt bedömas. Visserligen kan ingen vara så barnslig, att han befarar någon främmande intervention, om Norge blir en förstucken republik med Sver-

drup såsom den egentligen styrande. Men i alla händelser hafva främmande omdömen sin stora betydelse, och Norge torde redan förut icke vara alltför smickrande bedömdt. Det sätt, på hvilket stortingsmajoriteten, då kronprinsen förmälde sig, undandrog sig att bidraga till underhåll af det nya hofvet, lemnande detta åt Sverige allena, torde näppeligen i utlandet hafva rönt bifall och gillande. Men om detta också ingen annan betydelse har än den, som hvarje berättigad ovilja alltid på ett känsligt sinne måste utöfva, så är det något helt annat det gäller, då konungamagten försvagas. Det gäller då de konstitutionella råmärkena mellan de båda statsmagterna, och äfven i ett litet land måste dylika rubbningar med uppmärksamhet af ledande statsmän följas, då exemplets magt är stor. Af en liten gnista, heter det, blir lätt en stor eld, och ett litet folks konstitutionella kraftexperiment kunna lätt efterföljas af större nationers. En på konungadömets bekostnad företagen utvidgning af folkmagten i Norge måste så mycket mer tilldraga sig en obehaglig uppmärksamhet i utlandet, som internationella och socialistiska rörelser af farligaste slag visa sig på djupet. Detta är inga skrämskott. Visserligen är det sant, att den nuvarande norska stortingsmajoriteten icke kan sägas hysa samhällsomstörtande idéer, men det är ett odisputabelt faktum, att det nuvarande tillståndet till väsentlig del är en

produkt af »Jåbækianismen». Det är ingen okänd sak, att denna »Jåbækianism» utgår från februarirevolutionens grundsatser och i sig innebär omstörtandet af hela samfundsordningen. Sverdrup och Jåbæk hafva i verksamhet följts åt ett betydande stycke på väg, och det nuvarande tillståndet är resultatet af ett samarbete dem emellan. Naturligtvis är det klart, att ett allsmägtigt majoritetsvälde med dylika ingredienser måste med stor misstro betraktas i de länder, der sociala rörelser ega rum. En förstoring af »Jåbækianismens» betydelse och den spridning, dess omstörtande läror' har i Norge, kan, om den norska konungamagten underordnar sig det nu etablerade stortingsväldet, rent af verka såsom uppmuntrande å andra håll.

Visst vore derför, att de höga tankar, som samtida regenter och statsmän med alla skäl hysa om konung Oscars stora begåfning och statsmannablick, skulle försvagas, derest han böjde sig för denna koalition. Furst Bismarck har praktiskt visat, huru det går för sig att tukta en oresonlig representation, och utan detta hans mod och framsynthet hade Tysklands enhet ännu varit en from önskan. Det är naturligtvis så, att något dylikt mål icke finnes för Norges konung, men han har konstitutionella rättigheter att försvara, och helt visst skulle det väcka en allmän förvåning, om han eftergåfve dem för fordringar, i hvilkas uppkomst socialistiska ansatser i icke obetyd-

lig mån ingått — om ock *vi*, som se sakerna på närmare håll, icke i *denna* mening kunna finna ställningen så särdeles farlig. Äfven för Norge sjelft skulle ett konungadömets nederlag framkalla i utlandet en beklaglig stämning. En rubbning af magtförhållandet mellan konung och storting skulle otvifvelaktligen ganska mycket störa den norska krediten på den utländska penningmarknaden. Det är den norska regeringen, som upptagit de norska lånen, och helt visst är det icke likgiltigt för de utländske kapitalisterne, om regeringen, med hvilken de hafva kontraherat, ser sin förmåga att, så vidt på densamma beror, fullgöra de förbindelser, hon åtagit sig, förminskad. Vi se ju redan nu en betecknande misstro göra sig gällande, och det är icke längesedan norska tidningar visste berätta, att en utländsk kapitalist till Norge sände ett större belopp norska statspapper för att realiseras, då han icke var säker på, hvilka följder skulle härflyta af den pågående striden. Om således allenast utsigten af konungamagtens försvagande menligt inverkar på Norges utländska kredit, så måste dess fullständiga underordnande under ett egenmägtigt och sjelfrådigt storting än kraftigare verkan i samma riktning åstadkomma.

Äfven för ministèrens skull kan konungen omöjligen underkasta sig stortinget. Att offra det absoluta vetot är att icke allenast offra den Selmerska ministèrens politiska existens

utan ock att låta densamma träffas af lagens hand. Enligt båda statsmagternas sammanstämmande åsigter hafva de då föröfvat brott mot grundlagen, de hafva sökt utvidga konungamagten på ett sätt, som enligt konungs och stortings gemensamma tanke icke öfverensstämmer med andan eller bokstafven af Norges grundlag, och de äro derför underkastade det stränga straff, som norsk lag stadgar för den, som begått dylikt brott. Derpå kan man ock vara viss, att de herrar, som komme att spela första fiol i stortingsabsolutismen, icke skulle lägga fingrarna emellan, om det stode i deras skön att hämnas på den Selmerska ministèren. De skulle utan misskund låta hela lagens stränghet träffa dem, då vensterkoryféernas förtrytelse i samma mån ökats, som striden varit dem hård och ministéren en motståndare, som gjort dessa koryféer många svåra stunder.

Men en dylik behandling förtjenar i sanning icke dessa män. De hafva med mod och skicklighet inlåtit sig i striden för konungamagtens prerogativ, och detta skulle vara en slät lön för alla de obehag och svårigheter, de underkastat sig för bevarandet af den konstitutionella monarkiens vigtigaste grundsats, nämligen att det i en sådan monarki skall finnas två statsmagter och icke endast en. Det vore en slät lön, säger jag, om de till tack för allt detta lemnades i sticket af konungamagtens representant, prisgifna åt en hämndgirig stor-

tingsfraktions godtycke. Redan ur denna synpunkt är ett uppgifvande af vetot omöjligt. Man kan ock vara förvissad om, att konung Oscar icke skall i farans stund svika sina trognaste tjenare och tronens bästa stöd, hvilka för hans rättigheter vågat sig in i striden. Derom kan ingen tvifla, att han med hela sin konungsliga magt och myndighet och med hela auktoriteten af sin höga ställning skall skydda dem mot följderna af en strid, som gält konungamagtens vigtigaste prerogativ, och i hvilken han genom sitt trontal personligen ingripit.

Ur alltför många synpunkter är sålunda ett sådant slut på striden, att konungen böjer sig under det hårda regemente, som venstern förbereder honom, och der han blott blir skylten för en Sverdrups magt, otänkbart.

Den andra utvägen är en frivillig abdikation. Onekligen kan detta i viss mån synas vara den riktigaste och bästa utvägen. Då i franska nationalförsamlingen sådana åsigter gjorde sig gällande, att Mac Mahon icke längre ville följa dem åt venster, nedlade han presidentbefattningen, fastän septenatet ännu icke var utgånget. Så gjorde ock konung Amadeo, då han icke längre ville foga sig efter det spanska folkets vilja. Och dessa steg helsades såsom lojala och värdiga. Man kunde derför tycka, att en utväg sådan som denna äfven borde kunna tillgripas i Norge. De

norska valmännen hafva upprepade gånger och nu sist vid de senaste valen lagt i dagen en sådan uppfattning af förhållandet mellan de båda statsmagterna, att den första af dem omöjligen kan foga sig i det underordnade förhållande, hvari venstergruppens ledare vilja ställa densamma. Man kan då tycka, att det rätta sättet att lösa denna konflikt vore, att konungen nedlade sin krona, öfverlemnande åt det genstörtiga folket att sköta sig, bäst det gitter. Emellertid har en abdikation alltid sina stora betänkligheter, och här äro de till och med så stora, att omöjligen denna utväg bör eller kan tillgripas. Jag vill söka förklara detta.

Till en början vore ett dylikt steg detsamma som ett öfvergifvande af en post, som blifvit statschefen anförtrodd. Den skiljer sig från underkastelse under stortingets vilja allenast deri, att statschefen undgår de förödmjukelser, som hans böjande under venstern's välde måste medföra. Följderna i öfrigt blefvo desamma, nämligen ett enväldigt storting, gårdsbrukarepartiets ovilkorliga öfvermagt, bildningens lefvande på nåder och öfriga samhällsklassers förtryck. Med dylika följder i sigte lärer ingen tro, att konung Oscar skall lemna den tron, han ärft och hvilken åt dynastien blifvit förvärfvad af dess grundläggare. Man kan vara öfvertygad ·, att han icke skall låta ett grundlagsbrott ·a honom från Norges konungatron, att

alla de många och lojala krafter, som finnas i detta land, och som i honom ega sitt enda och fastaste stöd nu, då faran är som störst, öfvergifvas och gifvas till spillo; att de män som nu stå i ansvar för den kraftfulla konstitutionella politik, som regeringen med konungens fullaste bifall under den sista tiden fört, lemnas till offer för hatet och hämnden, ty derom kan man vara viss, att konungens tillbakaträdande skulle vara signalen till ett verkligt hämndkrig.

Jag har förut talat om det intryck som en underkastelse under Sverdrup skulle i utlandet förorsaka. I än högre grad skulle dessa följder inträda till följd af en abdikation. Den förvirring och den oreda i hela landet och dess förvaltning, som skulle uppstå, derest Norge helt hastigt befunne sig utan öfverhufvud och i händerna på ett parti, som, om det ock har några skicklige ledare, likväl helt och hållet saknar materialier till den förvaltningsorganisation, hvarförutan hela statsmaskineriet stannar i sin verksamhet — denna förvirring, säger jag, skulle ohjelpligen rubba den norska utländska krediten och tillfoga landet högst kännbara förluster.

Likaså skulle helt visst ett dylikt steg af konungen icke gynsamt uppfattas i utlandet. Man skulle der förvåna sig öfver, att han frivilligt nedlägger sin krona blott derför, att ett uppstudsigt och magtlystet storting, förtrampande grundlagarna, ansätter honom.

Detta skulle ock onekligen väcka så mycket större och allmännare uppmärksamhet, som alldeles otvifvelaktligen på konungens afträdande skulle följa republikens utropande under en Sverdrups presidentskap. En dylik kombination skulle så mycket mindre gerna i Europa mottagas, som den norska republiken skulle blifva en långt åt venster avancerad republik, hvilken alldeles icke skulle komma att såsom exempel verka välgörande. Visserligen innebär för Sverige visst icke granskapet med en republik några som helst faror, ty det svenska folket är för lugnt och sansadt samt alltför konungskt sinnadt för att utopierna om republikens förmåga att skapa allmän lycksalighet *der* skulle kunna vinna någon allmännare anslutning. Tvärtom skulle nog för oss, som ligga närmare till, alla de misshälligheter, som tvifvelsutan skulle framkallas, alla de strider och missbruk och den korruption, som pläga följa en dylik republik i spåren, verka afskräckande på månget lättrörligt sinne, som endast på afstånd sett hvad välsignelse de republikanska institutionerna i deras prydno medfört, men som nu vid närmare skärskådande reduceras till sitt rätta värde. Men i länder, som icke få se eländet på närmare håll, skulle lätteligen kunna skapas den tron, att vi i norden hafva en långt åt venster avancerad republik, hvars sjelfstyrelse och lycka gå hand i hand med hvarra. De impulser, som dylika föreställnings-

sätt kunna gifva, äfven om de utgå från ett litet folk, kunna vara oberäkneliga. I blotta den omständigheten, att vensterrepubliken segrat i kampen mot konungamagten ligger ett betänkligt tidens tecken, som icke skall kunna undgå att väcka allt annat än angenäma känslor hos det monarkiskt sinnade Europa.

Men en abdikation är en sak, som icke allenast rör Norge, utan är en unionel fråga. Genom konungens nedläggande af norska kronan är ock unionen upplöst, då väl ingen menniska kan tänka, att Sverige för Norges eller för föreningens skull skall offra sitt konungahus och ansluta sig till en skandinavisk republik, sådan den, tillökt med Danmark, hägrar för vissa politiska fantasters öfverspända inbillning. Ett afstående af norska kronan vore ett totalt uppgifvande af århundradens politik, som oaflåtet sträfvat att förbinda de två länder, som naturen till *ett* synes hafva ämnat. Denna politik, drifven af 1809 års män, bragtes till fullbordan af den nuvarande dynastiens grundläggare. Ur minnet torde icke hafva fallit, med hvilka blandade känslor den svenska nationen följde sin nye kronprins icke mot Ryssland till Finlands återeröfring utan i förbund med den fiende, som alltid svensken hatat, mot den väldige verldseröfraren. Man såg för visso icke det mål, som stod för den skarpsynte furste, som nu var kallad att leda svenska

folkets öden. Hans planer lyckades, och Norge blef med Sverige förenadt. Här är icke platsen att ingå på någon kritik af det sätt, på hvilket denna förening åstadkoms och den ställning, de båda länderna deri kommo att intaga till hvarandra.

Det är mot denna politik, som efter många och långa fruktlösa bemödanden slutligen ledde till föreningen, som en abdikation vore riktad. Den komme att upplösa hvad man med så mycken möda och så stora svårigheter förenat. Då framkommer af sig sjelf den frågan, huruvida en sådan utgång vore att önska. Naturligtvis beror detta dels på, huru unionen verkat under den tid, den existerat, dels på hvad följder antagligen skulle vara att vänta af en skilsmessa. Hvad först angår unionens bittils varande karakter, så må vi bekänna, att den hållning, Norge mångfaldiga gånger intagit, är sådan, att man med allt skäl må kunna ifrågasätta, huruvida vi icke rätt så gerna kunde göra slut på hela föreningen, då från norsk sida dels visats i de minsta småsaker ett misstroende och en animositet mot Sverige som i högsta måtto varit obefogade och hvilka visst icke utvisat några brödrakänslor, dels hafva ock norrmännen på ett allt annat än välvilligt sätt motsatt sig närmandet de båda länderna emellan. Länge hafva de vägrat att biträda förslaget om ordnandet af handels- och sjöfartsförhållandena mellan de båda rikena; det har afslagit de försök

man velat göra att reglera det norska försvarssystemet till bättre öfverensstämmelse med det svenska samt tillbakavisat hvarje försök att ordna en gemensam representativ församling för gemensamma angelägenheter. I friskt minne torde ock vara den fiendtliga hållning norska stortingets majoritet intog i myntfrågan, ehuru den sedan af omständigheternas magt tvangs att ansluta sig till den svensk-danska konventionen och nu senast har det sätt, på hvilket norska stortinget behandlade frågan om åstadkommande af internationella stadganden rörande lapparne, ingalunda bidragit att öka sympatierna för unionen och dess bestånd.

Å andra sidan torde dock böra medgifvas, att båda länderna onekligen vinna i styrka och trygghet genom sin förening. Motståndskraften blir naturligtvis större derigenom än om hvardera riket för sig styrdes. För Sverige motväges likväl i icke obetydlig mån denna fördel genom den större risk för fiendtligt anfall, hvari vi genom föreningen komma. Känd sak är nemligen, att Ryssland med lystna blickar betraktar de hamnar, som Norge eger längst upp i norden, och denna lystnad kan alltför lätt öfvergå till handling, då äfven Sverige måste indragas i ett eventuelt krig. Trots allt detta torde dock *så* vigtiga och stora intressen stå på spel genom en upplösning af den mödosamt åvägabragta föreningen, att någon tanke derpå icke gerna

bör uppstå. Man behöfver visst icke frukta den följden af en separation, att Sverige derigenom skulle erhålla en lång blottad gräns, ty derom bör man väl kunna vara förvissad att, om den snart sjuttioåriga föreningen ingenting annat mägtat åstadkomma, så har den visserligen förtagit möjligheten af ett krig mellan de båda nationerna.

Men frågan om abdikation är helt enkelt en lagfråga och för densamma d. v. s. föreningens upplösning fordras både svenska riksdagens och norska stortingets bifall. I första paragrafen af riksakten samt i Norges grundlag stadgas, att konungariket Norge skall vara ett fritt och sjelfständigt rike, som ej kan delas eller afhändas, förenadt med Sverige under en konung och hvars regeringsform är inskränkt och ärftligen monarkisk. Detta stadgande kan icke upphäfvas, och sålunda icke heller föreningen brytas utan de båda representationernas samtycke. Hvad Norge i detta afseende vidkommer, behöfver man icke hysa den ringaste fruktan för ett vägrande svar på ett abdikationsförslag. Visserligen försäkra venstermännen med mun och hjerta, att de äro sanna rojalister och verkliga unionsvänner, men deras handlingar svära alltför mycket *mot* båda dessa egenskaper. Det kan icke vara något tvifvel derom, att herr Sverdrup med presidentstolen i kikaren och jemte honom alla de, som alltid säga ja och amen till hvad han säger, skulle med glädje och

fröjd begagna tillfället att blifva både konungamakten och Sverige qvitt för att få grundlägga en riktigt fristående norsk republik.

Men i Sverige då? Månne der några svårigheter skulle uppstå? Här hyser man visst icke några dolda planer på unionens upplösning och helt säkert önskar en öfverväldigande del af riksdagen föreningens bibehållande. Ogerna skulle helt säkert Sveriges representation se ett steg från konungens sida, som måste föranleda en separation. Men att mot konungens vilja tvinga honom att regera i Norge det torde väl vara alltför hårdt, för att svenska riksdagen skulle kunna göra sig skyldig dertill.

Landtmannapartiet skulle dock i detta fall komma att intaga en säregen ställning. Det lider intet tvifvel derom att i icke oväsentlig mån de sträfvanden, som göra sig gällande i norska stortinget, den sparsamhetsanda som der herskar, de försök till inskränkningar på konungamagtens område som göras, de experiment med ett ensidigt klassintresses öfvervigt, som der försökas, den mindre gynsamma stämningen mot de s. k. högre klasserna, hatet mot embetsmännen och ansatserna att till det yttersta nedpruta deras löner och pensioner, obenägenheten mot ett verkligt effektivt försvar, höjandet af den kommunala sjelfstyrelsen samt folkskolans tillgodoseende på elementarundervisningens

bekostnad — alla dessa sträfvanden och åsigter ega en högst betydande återklang i vår andra kammare. Då det nu varit i striden mot allt detta, som norska konungamagten gifvit tappt, men allt detta enligt andra kammarmajoritetens förmenande är eftersträfvansvärda saker, som densamma sjelf önskar få i Sverige införda, så borde det synas landtmannapartiet som om stortingsmajoritetens fordringar i detta afseende icke utgöra någon giltig anledning för konungamagten att bryta föreningen. Ett bifall till unionens upplösning på dessa grunder innebär från partiets sida ett godkännande af konungens åsigt om, att det regeringssystem, man vill i Norge påtvinga honom, är för landet skadligt och för unionen omöjligt, d. v. s. ett bifall skulle vara en protest mot landtmannapartiets egna åsigter och tendenser.

Men om nu ett för öfrigt ganska otänkbart afslag verkligen komme till stånd, huru gestaltade sig då saken? Det kan ju vara lustigt nog att resonera derom. Med ett dylikt afslag från andra kammarens sida är hela frågan i Sverige förfallen, då för ändring af riksakten, som är af civillags natur, fordras båda kamrarnes bifall. Onekligen råkar man nu i ett egendomligt dilemma. Förslaget att upplösa unionen är förkastadt från svensk sida och då enligt sakens natur och begreppet af internationella öfverenskommelser utan uppsägning båda parternas bifall erfordras, skulle

således efter den nu antagna utgången i andra kammaren unionen fortfarande komma att bestå. Men då är det en annan fråga, som uppstår. Skall norska stortinget vara villigt att på detta sätt låta tillfället gå sig ur händerna att blifva qvitt konungamagten och på samma gång låta »sjelfständighetspartiets» sträfvanden gå om intet? Sannolikt icke. Helt säkert skall norska stortingsmajoriteten anse tillfyllest, att Norges konung och storting äro öfverens om att skiljas från hvarandra. Då står man der vackert. Att med härsmakt än en gång tvinga Norge till en förening har sina fataliteter, men vore naturligtvis den enda redbara konseqvensen af ett afslag. Men i så fall skulle ju det kuriösa resultatet af en kuriös situation inträffa, att meningsfränderna i Sverige just vore de, som hemsökte sina norska bröder med krig, en situation som skulle vara komisk, derest det icke gälde en allvarsam sak. Eller också kanske man ville vänta, till dess att norrmännen hunno ledsna på den republikanska galenskapen och åter började längta efter den lugna tid, då de båda länderna voro med hvarandra förenade?

Men allt detta är ju blott en hypotes, att andra kammaren skulle underkänna de skäl som kunnat göra sig gällande för konungen att afstå från den kungliga purpurn i Norge. Det antagliga vore nog, att den svenska riksdagen icke skulle tvinga konung eller stor-

ting till en förening, som ingendera af dem önskar, och att således en abdikation med deraf följande upplösning af unionen skulle godkännas. Men må man noga beräkna de följder som häraf skulle härflyta, innan man gifver sig in på en väg så ödesdiger som denna, hvilken betecknar ett farligt uppgifvande af lagstadgade rättigheter och som framvisar det dåliga exemplet af ett grundlagsbrotts triumf.

Den tredje väg, som för statschefen finnes att göra ett slut på det nuvarande omöjliga och olideliga tillståndet, är att med hela regeringsmagtens auktoritet gent emot stortingets öfvergrepp häfda kronans prerogativ, den enda utväg som anstår en kraftig och för det rättas seger nitälskande konung, som vet med sig, hvilka höga pligter han gent emot samhället i dess helhet åtagit sig och hvilka det icke tillkommer honom att uppgifva på grund af ett öfvermodigt partiangrepp och några oregerliga partimäns ärelystnad. Den konungsliga makten står för högt för att i svag eftergifvenhet söka lugn och ro, der vigtiga samhällsangelägenheter stå på spel och der den besvurna konstitutionens helgd, dess vara eller icke vara är i fara. Stortinget har kastat handsken, det har uppfordrat till strid och redan i sitt fräcka öfvermod öfverskridit laglighetens råmärke. Nåväl — må man å den andra sidan veta att med kraft och eftertryck, med fasthet utan öfverilning, med lugn och

sans utan klemig svaghet upptaga den bjudna kampen — och tillbakavisa de rasande anfallen. Det är ett konungamagtens försvarskrig mot ett orättmätigt anfall. Endast den, som känner sig svag viker, men den, som i känslan af sin rätt gör sin pligt, han kan icke vara svag.

Man skall — jag vet det väl — från vensterns sida ropa på revolution och statskupp. Låtom oss diskutera den frågan. Gäller det här en revolution? Ja väl — gäller det en sådan och en sådan i ordets fulla bemärkelse. Men denna revolution utgår från stortingets majoritet, det är vensterns män, som mot den norska författningen rikta ett olagligt slag af farligaste art. Mot grundlagens anda och bud kränka de konstitutionen i dess vigtigaste del, de icke blott kringskära konungamagten, de upphäfva densamma faktiskt trots hvad derom i grundlagen stadgas. Det absoluta vetots afskaffande betyder ingenting annat än afskaffandet af en effektiv konungamagt och stortingsdespotismens proklamerande. Detta är revolutionen, den verkliga statskupp, som i Norge göres, men som icke gent mot regeringens motstånd skall lyckas. För konungen ställer sig saken helt annorlunda; för honom gäller nödvärnsrätten. Han måste använda den magt, författningen gifver honom, för att dermed tillbakavisa de anfall, som på den lagstadgade konungamagten göres af hänsynslösa demagoger. Detta är icke

att göra en revolution, det är att korsa en sådan. Om hårda och stränga medel derför erfordras, så mycket sämre för dem, som af hvarjehanda bevekelsegrunder uppkallat detta sjelfförsvar. Om dervid blir af nöden att vidtaga sådana anordningar, som äro af behofvet påkallade för att för framtiden förekomma återupprepandet af dessa sorgliga företeelser och hindra uppkomsten af samma bedröfliga situation som den, hvari Norge nu befinner sig — nåväl så bära de ansvaret derför, som i sin förvillelse uträckt sin hand mot grundlag och konung. Sådan är den verkliga ställningen. Det är stortinget, representationen, som är den angripande och konungen den angripne. En kraftåtgärd här är allenast ett värnande af lag och rätt. Till intet hjelper det att hänvisa dertill, att »folket», den väljande allmänheten, genom sin majoritet gifvit sanktion åt detta stortingets förfaringssätt, ty valmännen ega lika litet som stortinget sätta sig öfver lagen. Om derför stortinget öfverträdt sin befogenhet genom att antasta det kungliga vetot i grundlagsfrågor, så skall intet plebiscit, intet val om än så endrägtigt upphäfva denna handlings karakter att vara revolutionär.

Härvid möter oss den vigtigaste frågan i hela denna författningskonflikt. Har verkligen stortinget genom sitt angrepp på vetot åsidosatt den norska författningen? Detta be-

tyder med andra ord: har verkligen den norska konungamagten rätt att enligt grundlagen gent emot stortingets beslut i grundlagsfrågor sätta ett veto, som ovilkorligen omintetgör hvad tinget beslutit? Af svaret på denna fråga beror hela karakteren af denna konflikt. Är svaret »nej», då är det regeringen, som står på revolutionär botten, och stortinget är icke allenast i sin goda rätt, då det förfäktar sina prerogativ, utan det är helt visst dess pligt mot grundlagen, mot sig sjelf och mot sina valmän att sätta alla till buds stående medel i verksamhet för att tillbakavisa ett anfall, hvilket i så fall från regeringens sida riktas mot stortingets fri- och rättigheter. Det är denna så ytterst vigtiga fråga, som jag nu vill söka belysa. Man eger i detta afseende en förträfflig ledning i det betänkande, som den juridiska fakulteten i Kristiania afgifvit, ett betänkande, som till botten utömmer ämnet, och som till fullaste evidens ådagalägger tillvaron af ett absolut veto för konungen i grundlagsfrågor.

Till en början anför jag några ord, som en framstående svensk statsrättslärare yttrat om rätt i allmänhet för representationen att ensidigt ändra grundlag. Det är professor Rydin, som härom säger: »i de stater, der magten att ändra grundlag är öfverlemnad uteslutande åt den vanligen fungerande re-

presentationen, är ej den lag, som åt densamma uppdrager en så oinskränkt myndighet att anse såsom en grundlag eller konstitution». Norge skulle således efter nämda statsrättslärares åsigt alldeles icke hafva någon konstitution, om vetoförnekarne hade rätt, och detta fastän grundlagen sjelf talar om den »constitution», hvarunder norska folket lefver. Onekligen är den framstående statsrättsläraren fullt befogad att så skrifva. En konstitution skall ju bestämma om statsmagtens organisation, samt huru regeringens och representationens ömsesidiga rättigheter och skyldigheter äro afvägda. Men hela denna konstitution blefve ju ett simpelt narrverk, om den ena statsmagten kunde mot sin egen vilja försättas i en annan ställning än den, hvari grundlagen stält henne. Detta vore som att tala om en konstitution i ett autokratiskt land, der sjelfherskaren genom ett reskript skapar ett slags rådplägande församling på behaglig tid. Icke är detta någon konstitution. Det är ett tillfälligt medgifvande af autokraten, att han vill samverka med folkets representanter. Men hur länge detta skall ske, och i hvilken omfattning, det beror ju allenast på herskarens vilja. Icke annorlunda förhölle det sig i Norge, om vetoförnekarne finge råda. Stortinget vore ju i så fall lika enväldigt öfver den urkund, hvilken ironiskt nog kallas »grundlag» som envåldsherskaren öfver det reskript, som han utfärdar, sammankallande en repre-

sentantförsamling. Om konungamagten skall finnas eller icke, och gränserne för dess verksamhet — allt detta skulle alldeles enväldigt ligga i stortingets hand. Men icke skapar detta en konstitution, der väl icke den ena af de båda magterna i staten får lagligen äta upp den andra. Det måste till en början helt enkelt ligga i begreppet af en »konstitution», att de två statsmagterna skola samstämmande reglera det förhållande, hvari de stå till hvarandra; detta måste begripligtvis ligga »i sakens natur».

Två moment af grundlagen bestyrka detta på det närmaste. Det ena gäller konungens ed. Han svär »at ville regjere Kongeriget Norge i Overensstämmelse med dets Constitution og Love». Dermed kunna lagstiftarne omöjligen hafva afsett att binda konungen på förhand vid att styra landet, efter hvilka grundsatser som stortinget än kan finna för godt att i grundlagen införa. Stortinget skulle ju kunna betaga honom rätten att tillsätta embetsmän, att upptaga de skatter, stortinget pålägger, att benåda brottslingar, att välja sitt statsråd o. s. v. Det är ju då alldeles omöjligt att tilltro grundlagsstiftarne att hafva etablerat en sådan galenskap, som att vilja, det konungen på förhand skulle edligen förbinda sig att underkasta sig dylika inskränkningar i sin magt. Naturligtvis måste den »constitution», som konungen besvär, utgöras af de grundlagsbestämmelser,

som äro gällande, då han tillträder regeringen och aflägger eden eller med de förändringar, deri, som han sjelf kan finnas villig att ingå på. Är så icke förhållandet, så skulle den orimligheten vara i norsk grundlag sanktionerad, att Norges konung svär på att regera, efter hvilken grundlag man än behagar gifva honom.

Det andra momentet i grundlagen, hvilket gifver vid handen, att det måste ligga i »sakens natur», att för ändringar i grundlagen fordras konungens samtycke, är 112 §, som just handlar om, huru dylika ändringar kunna beslutas. Der heter det: »dog maa saadan Forandring aldrig modsige denne Grundlovs Principer, men alene angaa Modifikationer i enkelte Bestemmelser, der ikke forandre denne Constitutions Aand.» Naturligtvis får man väl antaga, att grundlagsstiftarne haft någon mening med detta stadgande, då de införde det. Det måste afse, att verkligen garanti finnes enligt grundlag för att icke ändringar, de der strida mot dess principer, kunna helt lätt åstadkommas. Så blir emellertid icke förhållandet enligt vetoförnekarnes mening. Enligt densamma skulle denna bestämmelse vara allenast en from önskan, men sådana pläga just icke få sin plats i grundlagar. Hvad betyder det, om 1814 års män stadga, att grundlagens principer aldrig må öfvergifvas, om det står 1882 och 1883 årens storting fritt att *lagligen* vända

upp och ned på alltsammans? Hela denna bestämmelse är i så fall ett nonsens, och man begår icke just någon artighet mot de om fäderneslandet så högt förtjente män, hvilka grundlade Norges nuvarande statsskick, om man tillvitar dem en så reel dumhet, som att stadga grundlagens oförkränkbarhet och ändock lägga ett legalt envälde i detta afseende i representationens hand. Det borde verkligen icke kunna blifva någon tvist derom, att i fall någon betydelse skall ligga i detta stadgande, så måste det finnas någon, som eger befogenhet och magt att hindra, att grundlagens »principer» kränkas, och enligt »sakens natur» kan det icke vara någon annan än konungen. Utan detta antagande är 112 § i denna del en orimlighet.

Men sjelfva det *sätt,* på hvilket denna grundlag tillkommit, visar, att det måste ligga i »sakens natur», att konungen i grundlagsfrågor eger absolut veto. Såsom bekant tillkom den norska grundlagen i dess nuvarande skick genom underhandlingar mellan svenske konungens kommissarier och norska stortinget. Densamma är alltså en produkt af två parters gemensamma vilja och har sålunda alla kännetecken, som karakterisera ett aftal om de vilkor, på hvilka Carl XIII ville åtaga sig att blifva kung i Norge, och norrmännen att utse honom till sin konung. Men till ett ömsesidigt aftal hör, att gemensamt bifall af de båda kontrahenterne är af

nöden för ändringars åstadkommande, hvaraf måste följa, att icke den ena parten allena kan tillskansa sig en magtfullkomlighet, som gör den andra parten vanmägtig. Hvad rimlighet har en »öfverenskommelse», som den ena parten kan med bindande verkan ändra, utan att den andra är i stånd att hindra det. Äfven af detta förhållande måste följa, att konungen i dessa frågor har absolut veto. Man har mot detta anmärkt, att, då konung Carl XIII för egen och sina efterkommandes del ingick på denna grundlag, så måste de också underkasta sig följderna af frånvaron af ett absolut veto. Visserligen lärer icke någon menniska bestrida, att konungen är skyldig lyda grundlagen, han såväl som enhvar annan, men för att kunna frånkänna honom sanktionsvägran, måste man framvisa det uttryckliga grundlagsbud, som tillerkänner stortinget magt att ensidigt ändra grundlagen. Också har stortinget uttryckligen erkänt detta. I skrifvelse den 29 Maj 1824 yttrar tinget: *»nationalrepresentationen erkänner, att k. m. till följd af sakens natur redan är i besittning af ett absolut veto för så vidt det är fråga om ändringar i grundlagen.»* Detta om »sakens natur».

Jag går nu till den vigtiga frågan, om hvad åsigter 1814 års män kunnat om denna sak hysa. Något uttryckligt uttalande härom är naturligtvis icke att vänta från dem. Hade de tänkt sig möjligheten af misshällig-

heter i detta hänseende, så hade de naturligtvis inrymt i grundlagen ett bestämdt stadgande, som uteslutande vore riktadt på grundlagsförändringar och om konungens rätt att i detta afseende hafva ett ord med i laget. Nu kunde man väl icke förutsätta, att i framtiden det skulle ifrågasättas, att en grundlag, tillkommen genom samstämmande beslut af konung och representation, skulle kunna ändras genom den sistnämnda allena, eller att generela bestämmelser om konungens sanktionsrätt, hvilka äro på *alla* stortingets beslut tillämpliga, skulle förnekas vara gällande för grundlagen. Att man på den tiden icke tänkte sig framkomsten af sådana läror, som nu predikas, kan man någorlunda sluta deraf, att prins Kristian Fredrik i sin dagbok skref, då han läst utkastet till grundlagen: »magten är väl fördelad mellan konungen och den lagstiftande församlingen. Han har förmåga att göra godt, men icke ondt.» Och skulle man kunna tro, att nämnde prins, uppfostrad i det danskt autokratiska styrelsesättets skola, skulle hafva funnit en lämplig magtfördelning vara rådande enligt en konstitution, som gör den ena statsmagten enväldig och den andra helt och hållet magtlös. Likaså yttrar stortinget sjelft i sin adress till prinsen, att det »søgt at *fordele* den suveræne Magt», men icke är det att »fordele» suveräniteten, att lägga den helt och hållet i den ena statsmagtens hand.

Detta gör mån dock, om man frånkänner konungen absolut veto i konstitutionsfrågor.

Om man således af dessa uttalanden såväl af Norges förste så kort tid regerande konung som af det konstituerande stortingets nyss omnämnda adress kan sluta till, att 1814 års män aldrig ifrågasatte något annat än ett bestämdt och ovilkorligt veto för konungen, så skall detta visst icke anses vara tillräckligt i vetoförnekarnes ögon. Jag skall gifva ytterligare skäl för min åsigt om den ställning, 1814 års män intogo till denna fråga, och är nog lycklig att kunna anföra ett par åtgärder af dem, som på det tydligaste lägga i dagen deras tankar om saken. Då venstern vill göra gällande, att intet veto finnes annat än suspensivt, så litar den väsentligen till 79 § grundlagen, hvilken i konstitutionskomiténs förslag motsvarades af den 85 §. Denna paragraf omhandlar det suspensiva vetot och bestämmer att, då tre efter nya val sammanträdande storting sammanstämmande utan förändringar besluta en lagförändring, så blir den lag utan konungens sanktion. I paragrafens ursprungliga skick, sådant detsamma af komitén föreslogs, omfattade densamma äfven grundlagen, hvilken sålunda kom att falla under det suspensiva vetot. Denna bestämmelse blef *icke* af stortinget godkänd utan tinget *utbröt* ur paragrafen frågan om grundlagsändringar. Häraf måste enligt vanlig slutledningskonst följa, att grundlagsstif-

tarne *icke* ansågo, att på grundlagsfrågor det suspensiva vetot kan användas, ty hade de det velat, så hade de väl låtit äfven grundlagen likasom lagar i allmänhet falla under den paragraf, som handlar om det suspensiva vetot. Då de nu ur denna paragraf borttogo konstitutionen för att sätta bestämmelserna derom i en särskild paragraf, så ådagalade de väl dermed, att de icke ville, att å grundlag likasom å allmän lag det suspensiva vetot skulle tillämpas.

Men, svarar man mig, 1814 års män borttogo bestämmelsen om konstitutionen ur den paragraf, som handlar om det suspensiva vetot, emedan de ville, att konungen i dessa frågor intet veto alls skulle hafva. Jag skall i det följande återkomma till denna fråga och då visa, hurusom såväl positiva som negativa stadganden finnas, hvilka till fullo ådagalägga, att verkligen ett absolut veto är konungen i grundlagsfrågor tillerkändt. För närvarande är det obehöfligt. Den nu pågående striden afser allenast att få afgjord frågan om suspensivt eller absolut veto, ty frågan om intet veto är en öfvervunnen ståndpunkt, sedan stortinget först efter upprepade beslut i statsrådssaken förklarat stortingets beslut derom vara lag. För dem, som yrka på, att konungen skall ega allenast ett suspensivt veto — och det gör den nuvarande venstern — måste derför den åtgärd, jag här omförmälde, genom hvilken af det konstitue-

rande stortinget grundloven utbröts ur den paragraf, som handlar om det suspensiva vetot, vara af betydelse. Det är derigenom visadt, att 1814 års män icke ville låta grundlagen subsumera under det suspensiva vetot d. v. s. denna åtgärd ställer densamma på en helt annan ståndpunkt än den, å hvilken den nuvarande venstern står. Dess yrkanden om giltigheten af statsrådsbeslutet eger sålunda ingen hemul från den lagstiftande församling, som gifvit Norge den grundlag, som venstern är i färd med att förrycka.

Men äfven i ett annat afseende hafva 1814 års grundlagsstiftare lagt i dagen, att de ansågo konungens sanktion vara af nöden för grundlagsändringar. Sin önskan att göra grundlagen så stabil som möjligt, visade de genom att i fråga om grundlagsförändringar fordra större garantier mot tillfälliga vindkast inom stortinget. De visade detta genom att föreskrifva dels en förstärkt majoritet för att dylikt beslut skulle anses vara fattadt, dels ock att för giltigheten deraf fordrades, att beslut af två på hvarandra följande efter nya val sammanträdande storting skulle vara gjordt. Men det fans ock en del andra bestämmelser, åt hvilka samma lagstiftare velat skaffa de ökade garantier, som skulle efter deras mening omgärda grundlagen. De trodde sig vinna detta mål genom att införa dessa bestämmelser, hvilka förut voro i allmän lag garanterade, i grundlagen. Så

skedde ock med åtskilliga rättsförhållanden. »Odels- och Aasedesretten», hvilken förut genom lag af den 31 Juli 1801 var fastständ men nu blef föremål för ett grundlagsbud. Det samma var förhållandet med en del andra bestämmelser, hvilka också fingo sin plats i grundlagen.

Det är ju aldeles klart, att detta — som sagdt blifvit — skedde för att öka den trygghet, hvarmed dessa förhållanden voro omgärdade. Med den uppfattning, venstern har om vilkoren för ändringar i grundlagen, är det en slät kompliment man gör 1814 års män. De skulle i sådant fall så litet hafva begripit, hvad de gjorde, att de långt ifrån att nå sitt mål, ett bättre skydd för de rättsförhållanden, som särskildt lågo dem om hjertat, tvärtom skulle hafva bragt dem i en lösligare ställning än den, hvari de befunnit sig, derest grundlagsstiftarne låtit dem vara, der de voro. Det förhåller sig nämligen så, att mot konungens vilja dessa förhållanden, derest de fått qvarstå i allmän lag, skulle kunna hafva ändrats endast genom tre stortings sammanstämmande beslut, hvaremot det skulle allenast tarfvas två stortingsbeslut för att ändra dem, sedan de blifvit i grundlagen insatta. Kan nu väl någon klok menniska tänka och tro, att så praktiska och förståndiga menniskor, som de, hvilka 1814 lagstiftade för Norges konstitutionela för-

hållanden, skulle hafva så hufvudlöst burit sig åt.

Dessutom skulle af detta följa en annan helt och hållet orimlig konseqvens. Stortinget skulle helt enkelt på grund af teorien om det suspensiva vetot i grundlagsfrågor kunna i väsentlig mån paralysera bestämmelsen, att det fordras tre stortings beslut, för att i lagfrågor tinget skulle kunna emot konungen genomdrifva sin vilja. Man hade allenast att i grundlagen insätta alla de rättsförhållanden och lagbestämmelser, hvilka tinget vill hafva på rörligare fot. Så länge de stodo i allmän lag, fordrades, som sagdt, tre stortings beslut till deras förändrande, men införda i Norges grundlag skulle det vara tillräckligt, att två storting beslöto derom. Detta strider helt och hållet mot den första regel i hvarje konstitutionelt land, nämligen att konstitutionen alltid skall vara omgärdad med starkare garantier än andra lagar, de der beröra mindre vigtiga samhällsangelägenheter. Redan af detta bör orimligheten af de konseqvenser, hvartill teorien om det suspensiva vetot leder, af enhvar inses. Men dessa konseqvenser härflyta dock oemotståndligt af denna lära, och deraf måste följa, att de grundsatser, hvarpå den hvilar, är oriktig. Det är att totalt underkänna insigterna och omdömesförmågan hos dem, som grundlagt det norska statsskicket, att vilja beskylla dem för dylika inkonseqvenser, hvar-

igenom all följdriktighet och allt sammanhang mellan grundlagens skilda delar rubbas, och hvarigenom man kommer till de oresonligaste resultat.

Må vara, säga vetoförnekarne, men här är icke fråga om »sakens natur» eller hvad 1814 års grundlagsstiftare möjligen tänkte eller om konseqvenser, hvilka af teorien om det suspensiva grundlagsvetot kunna härledas. Det är icke nog med att uppställa teorier och konklusioner, utan visa oss något bestämdt lagbud, som tillstädjer konungen veto i grundlagsfrågor. Jag skall äfven så göra. Men med allt skäl kunna de, som kämpa för *konungens veto,* uppställa alldeles samma fordran på sina motståndare. Visa oss då en gång den grundlagsparagraf, som grundlägger stortingsenväldet öfver grundlagen, — men vi hafva förgäfves fordrat detta.

Man pekar på 112 § grundlagen. Då denna är den ytterst svaga grunden för vetoförnekandet, så vill jag in extenso återgifva densamma. Den lyder sålunda:

> »Visar erfarenheten, att någon del af denna konungariket Norges grundlag bör förändras, skall förslaget derom framläggas på första ordinarie storting efter det nya val egt rum och kungöras i tryck. Men det tillkommer först ett af de ordinarie stortingen efter nästa val att bestämma, om den föreslagna förändringen skall ega rum

eller icke. Dock må sådan förändring aldrig strida mot denna grundlags principer, utan endast angå modifikationer i enskilda bestämmelser, hvilka icke förändra denna konstitutions anda, och böra två tredjedelar af stortinget vara ense om sådan förändring.»

Detta är allt, som vetoförnekarne för sitt påstående kunna framlägga. Men står det ett enda ord om något grundlagsenvälde för stortinget i denna paragraf? Visst icke. Der står först, att ett förslag till ändring i grundlagen skall framställas på första ordinarie storting efter nya val och i tryck kungöras. Ligger deri någon enväldig magt, lagd i stortingets hand? Visserligen icke. Det är blott sättet för dylika förslags *framställande,* som der afhandlas. Der står vidare, att dylikt förslag icke får afgöras utan att *två storting,* på sätt i paragrafen är föreskrifvet, enat sig derom. Kan vetoförnekandet grundas på detta stadgande? Ingalunda. Denna bestämmelse är till sin karakter egentligen negativ. Den förbjuder, att *ett* stortings beslut må anses tillräckligt för att konstituera ett lagligt *stortings*beslut rörande en grundlagsförändring och fordrar i detta afseende säkrare garantier, för att icke ett tillfälligt vindkast skall kunna åstadkomma ett förhastadt beslut inom stortinget, hvilket beslut möjligen kan genom tingets inverkan på en svag regering åstadkomma ett beklagligt resultat. Detta och

ingenting annat framgår af denna bestämmelse. Deri ligger icke någon som helst antydan om magtförhållandet mellan konung och representation, än mindre säger paragrafen, att stortingets beslut är gällande *grundlag*. Det är blott om ett stortingsbeslut fråga är, men aldeles icke om vilkoren för en slutlig grundlagsändring. Allt hvad der sägs, är att, om icke två *storting* ingå på den föreslagna förändringen, så blir det ingen ändring af. Sedan beror saken på de allmänna vilkoren för ett stortingsbesluts laga verkan, och till dessa vilkor skall jag sedan återkomma.

Naturligtvis är det sjelfklart att, då denna del af 112 § icke kan åberopas såsom stöd för vetofÖrnekandet, så är detta ändå mindre händelsen med de delar deraf, som angå förbudet att ändra grundlagens principer eller den majoritet, som erfordras för besluts fattande, hvilken sistnämnda bestämmelse lika väl som den om två stortings bifall till ifrågasatt grundlagsändring allenast afser sättet för dylika frågors afgörande i stortinget och de vilkor, som för giltigheten af dylikt beslut uppställas. Men, jag upprepar det än en gång, hvar står det i paragrafen, att stortingets beslut är gällande grundlag? Ingenstädes. Intet stadgande hvarken här eller i hela grundlagen kan i detta afseende upptäckas.

Man svarar mig från vetoförnekarnes sida:

var så god och visa oss den paragraf i grundlagen, som uttryckligen ger *konungen* absolut veto. Till en början en liten afvikning från den frågan, till hvilken jag dock strax skall återkomma. Antagom, att verkligen intet *positivt* lagbud stadgade rätt för konungen att vägra sanktion på ett stortingsbeslut i grundlagsfrågor, hur stälde sig saken då? Jo att enligt grundlagens uttryckliga stadganden konungen och stortinget stodo i precis samma ställning. Lika litet som någon uttrycklig rätt *då* skulle för konungen finnas — fastän den likväl finnes, såsom jag sedan skall visa — att motsätta sig en grundlagsreforms genomförande, lika litet funnes det någon positiv rätt stadgad för stortinget, att dess beslut antaga grundlags natur. Men äfven under *dylik* förutsättning vore konungamagtens veto stäld i en vida gynsammare ställning än stortingets åtrådda envälde. Konungamagten har på sin sida »sakens natur», grundlagsstiftarnes mening och, hvad som icke minst är att skatta, en oafbruten praxis. Och hvad har väl stortinget? Jo sin egen fordran på suprematien och några ärelystna demagogers omstörtningsplaner. Att under sådana förhållanden för alla rättsinnige vågskålen djupt måste luta till konungamagtens fromma bör derför vara odisputabelt.

Vetoförnekarne rycka dock fram med den 79 §, som innehåller bestämmelserna om det suspensiva vetot. Det är visserligen sant, att

denna paragraf allenast behandlar reglerna för ändringar af Love d. v. s. af allmänna lagar. Men hvad gör väl i venstermännens ögon en sådan småsak som en grundlagsbestämmelse, när den icke stadgar något, som angår dess fördelar? Man dekreterar helt enkelt, att denna paragraf också *skall* tillämpas på grundlagen, »constitutionen», och sålunda falla under det suspensiva vetot. Den juridiska fakulteten har dock gjort ett förargligt inpass i detta afseende. Den har *visat*, att grundlagen sjelf öfverallt, der stadgandena skola tillämpas både på grundlag och allmän lag, *skiljer* mellan dem. Fakulteten har i detta afseende framhållit, att grundlagen i § 9 talar om den ed, som konungen skall aflägga att regera efter landets »Constitution *og* Love»; att han enligt § 17 eger mellan stortingen utfärda »Anordninger» blott de icke strida mot »Constitutionen *og* de af storthinget givne Love»; den 30 paragrafen talar om statsrådets skyldigheter, i fall konungen vill fatta något beslut, som strider »mod Statsformen eller Rigets Love», och i § 44, hvilken talar om tillförordnad regerings edsformulär, finner man densamma svära att föra styrelsen i öfverensstämmelse med »Constitutionen og Lovene».

Göres oss mer vitne behof? Den 79 paragrafen, som bestämmer det suspensiva vetot handlar allenast om »Lovene», men grundlagen skiljer bestämdt mellan »Constitutionen» d. v. s. grundlagen och Lov d. v. s.

allmän lag. Alltså — och den konklusionen är orygglig — måste deraf följa, att de stadganden, som angå grundlagen, *icke* kunna falla under samma bestämmelser, som gälla de vanliga lagarne, således med andra ord, att det suspensiva vetot ej kan å grundlag tillämpas. Det är dock härpå, som hela denna uppkonstruerade vensterteori hvilar, och med detta faller den.

Jag återkommer nu efter denna diversion till den vigtigaste frågan. Har verkligen Norges grundlag några bestämda *positiva* bestämmelser, hvilka stadga en absolut rätt för konungen att sätta sitt veto mot grundlagsförändringsförslag, hvilka af honom ogillas. Derpå svarar jag ett lika bestämdt som allvarligt »ja». Konungen har en *allmän* rätt till sanktionsvägran, hvilken dock i vissa uttryckligt nämnda fall är inskränkt genom särskilda lagstadganden.

Äfven här nödgas jag besvära med en in extenso utförd öfversättning af en paragraf i norska grundlagen. Här gäller det den 80 paragrafen, hvilken säger:

> »Stortinget förblifver samladt, så länge det finner sådant vara af nöden, dock icke öfver två månader utan konungens tillåtelse. När tinget efter att hafva fullbordat sina förrättningar eller efter att hafva varit församladt den bestämda tiden, upplöses af konungen, *meddelar han tillika sin resolu-*

tion på de icke allaredan dessförinnan afgjorda beslut genom att antingen stadfästa eller förkasta dem. Alla de, hvilka han icke uttryckligen antager anses såsom af honom förkastade.

Jag har om denna kardinalpunkt i hela bevisningsläran om konungens absoluta veto på annat ställe*) haft tillfälle att utförligt framställa min åsigt, och då jag icke har någon som helst anledning att frångå den mening, jag då uttalat, tager jag mig friheten att här återgifva densamma. Jag yttrade då följande:

»Då vetoförnekarne icke kunna bortresonera denna förargliga paragraf ur grundlagen, så tillgripa de taktiken att förneka dess betydelse. Denna paragraf, säga de, har icke användning på annat än *lagar* och afser endast att bestämma, huru konungens sanktion skall meddelas å stortingsbeslut angående lagfrågor. Det är verkligen en egendomlig taktik, man använder, då man vill bortadvocera konungens absoluta veto. Då man vill *begränsa* vetot till att vara allenast suspensivt och tager § 79 till hjelp dervid, då inlägger man i de beslut, som falla under denna paragraf, äfven sådana som angå konstitutionen, fastän der allenast talas om »Love». Helt annat blir det, då man måste bortförklara betydelsen af den derpå följande paragrafen. Då gör man alldeles motsatsen. Fastän der står *»alle»* stortingets *»beslutninger»*,

*) I Nya Dagligt Allehanda.

så behagar man *inskränka* denna paragraf till att afse *endast* »Love», ett tolkningssätt, som är alldeles orimligt. Man åberopar sig i detta afseende på paragrafens plats mellan två bestämmelser, som afse endast »Love», hvaraf man drager den nog raska slutsatsen, att § 80 också måste afse endast lagar och således icke den konungen i nämda paragraf tillagda sanktionsvägran vara tillämplig på grundlagsfrågor eller andra beslut. Detta platstolkningsförsök är särdeles klassiskt och onekligen originelt. Man tolkar paragrafen *icke* efter dess eget innehåll, utan efter den *plats,* den råkat få, då den kommit att inklämmas mellan två paragrafer, som röra lagar allenast. Om man annars litet närmare granskar norska grundlagen, skall man finna, att ordningen paragraferne imellan alldeles icke är mönstergill. För öfrigt må härmed vara huru som helst, så måste väl paragrafen tolkas efter *sitt eget* innehåll och icke efter sina närmaste grannars. Att denna § 80 icke afser allenast »Love», framgår redan deraf, att den främst uppställer en regel, som icke alls vidkommer lagar i någon särskild grad, men hvilken regel tvärtom just angår förhållandet mellan konung och storting i allmänhet, då den tillerkänner konungen rätt att upplösa stortinget, då det i två månader varit samladt. Med rätta yttrar juridiska fakulteten i Kristiania härom, att bestämmelserna, att konungen har en allmän sanktionsrätt i

fråga om stortingets beslut, men att sanktionen måste meddelas, innan konungen slutar tingets förhandlingar, har sin naturliga förbindelse med bestämmelsen om, *när* konungen kan afsluta tingets förhandlingar.

Granskar man ock § 80, skall man finna, att denna paragraf, som sagdt blifvit, är tillämplig på »alle» stortingets »beslutninger», hvilket enligt vanligt förstånd måste betyda, att *allt* hvad stortinget besluter, och som icke genom särskilda stadganden är derifrån *uttryckligen* undantaget, måste af konungen, innan stortinget åtskiljes, antagas och godkännas; eljest är det förkastadt. Här finnes således en *allmän* regel i fråga om magtförhållandet mellan konungen och representationen. Denna regel hvilar på grundsatsen af ett likaberättigadt jemvigtssystem, som lemnar konung och storting *tillsammans* den magt, som man nu vill tillvindicera stortinget allena.

Att vi här stå framför en *allmän* jemvigtsgrundsats borde derför icke af någon förnekas, men om man trots 80:de paragrafens solklara bestämmelse gör detta, så huru vill man då förklara de *undantag*, som norska grundlagen uppställer från den samma, ty det är ju ett nonsens att i en lag uppställa undantag, utan att det finnes någon generel regel, från hvilken de äro undantag. Imellertid har norska grundlagen sådana undantagsstadganden. Vi träffa då först lagfrågor. Om dem stadgar § 79, att stortingets beslut kunna

äfven utan konungens sanktion blifva gällande, nämligen om de tre gånger i alldeles likartadt skick antagas. Dessa blifva »Love», äfven »om konungens sanktion icke följer, innan stortinget åtskiljes». Det är sålunda så långt ifrån att, såsom vetoförnekarne påstå, § 80 och konungens der omhandlade sanktionsrätt äro tillämpliga allenast på lagfrågor enligt § 79, att just denna sist nämnda paragraf är ett *undantag* från 80:de paragrafens stadganden om sanktion, i det att på de i § 79 omnämda vilkoren ett stortingsbeslut i lagfrågor kan blifva »lag», äfven utan att vilkoren för att beslut i allmänhet skola blifva gällande behöfva iakttagas.

Än klarare visar sig verkliga förhållandet, om man läser § 82. Här heter det:

»*Konungens sanktion erfordras icke* till de stortingets beslut, hvarigenom:

a) det förklarar sig samladt såsom storting enligt konstitutionen;

b) det bestämmer sina inbördes ordningsstadgar;

c) det antager eller förkastar de tillstädesvarande medlemmarnes fullmagter;

d) det stadfäster eller förkastar anmälningar om tvistiga val;

e) det naturaliserar främlingar;

f) och slutligen till det beslut, hvarigenom Odelstinget ställer statsrådet eller andre under åtal.»

Huru i all rimlighets namn vill man förklara tillvaron af denna paragraf, om man förnekar konungen veto? Om stortinget i *allmänhet* — såsom ju vetoförnekarne påstå — eger med gällande kraft fatta beslut, som blifva giltiga utan sanktion, hvarför skulle väl då i en särskild paragraf några särskilda angelägenheter omnämnas, hvilka *icke* fordra konungens sanktion? De falla ju då under den allmänna regeln. Detta blir så mycket orimligare, som de i § 82 omnämda undantagen till största delen just beröra sådana angelägenheter, som i alla verldens konstitutioner bero allenast af representationen, såsom statsråds ställande under tilltal, arbetsordning, pröfning af vals behörighet m. m., och hvilka derför minst af alla behöfde särskildt nämnas, om i allmänhet sanktion icke är af nöden. Af allenast den omständighet, att grundlagen särskildt uppräknar *några* beslut, som icke fordra sanktion, måste följa, att de *andra* fordra konungens sanktion, äfven om icke någon positiv bestämmelse fans i detta afseende. Nu finnes dock äfven en sådan, hvarmed saken är afgjord. Att § 82 verkligen afser att vara ett fullständigt och uttömmande uppräknande af de ärenden, hvilka stortinget ensamt kan afgöra, framgår ock deraf, att, sedan fem dylika ärenden angifvits, paragrafen med ett »slutligen» tillkännagifver, att det verkligen är *slut* med de ärenden, som icke fordra sanktion, hvaraf

måste följa, att i *inga* andra ärenden stortingets beslut blir giltigt utan konungens stadfästelse.

Tolkar man nu lagen i dess sammanhang, finner man § 80 innehålla den allmänna regeln om, att sanktion erfordras för att stortingsbeslut skall blifva gällande. Derifrån gifvas två undantag, det ena i § 79, der i lagfrågor konungen förklaras hafva ett suspensivt veto, och det andra i § 82, enligt hvilken konungen i vissa uppgifna angelägenheter intet veto har. Mot allt detta, hvad hafva vetoförnekarne att ställa? Jo, paragrafens plats mellan två lagrum, som handla blott om lagfrågor.»

Men icke nog med att grundlagens uttryckliga bud, ehuru de blifvit förvrängda, tillerkänna konungen absolut veto i grundlagsfrågor, utan enligt fullkomligt undantagslös praxis har denna rätt varit konungen tillerkänd, ända till dess venstern nu i en hast blifvit omvänd och kommit till andra insigter genom någon högst underbar upplysningsprocess, som öppnat venstra ögonen för gamla tiders villfarelser. Ända sedan stortinget i sin adress af den 29 Maj 1824 förklarade det ligga i »sakens natur», att konungen eger veto i grundlagsfrågor, har något annat tills nu aldrig varit ifrågasatt. Herrar venstermän säga helt käckt: betyder ingenting, bevisar ingenting om att stortinget *erkänt* konungens veto utan allenast, att det låtit bero vid konungens förklaring, att han icke ville god-

känna stortingets beslut i en del angelägenheter rörande grundlagen. Detta är en hänsynslös förolämpning mot stortinget sjelft, hvilken åtminstone icke borde komma från samma tings majoritet. Om konungen, såsom venstern påstår, icke har veto, så har han ju öfverskridit sin befogenhet, då han undanröjt stortingsbeslut i dylika fall. Det hade då varit stortingets icke blott rätt utan ovilkorliga pligt att beifra detta och ställa de statsråd till ansvar, som tillåtit sig något dylikt. Detta gäller icke allenast stortinget i dess helhet, utan det hade varit hvarje ledamots förpligtelse att, om han ansåge en grundlagsöfverträdelse vara för handen, söka i hvad på honom ankomme straffa dem, som missbrukat regeringens magt. Ingalunda ligger det i någon mån i stortingets hand att efter godtycke åtala dylika förseelser eller icke, utan det är en ovilkorlig och oeftergiflig skyldighet af stortinget att upprätthålla grundlagens helgd. Tinget *får icke* tåla några missbruk eller angrepp å dess magt, och det skulle förgäta sin pligt, om det underlät att försvara sina prerogativ. De, som nu proklamera den satsen, att tinget förut allenast låtit bero vid konungens underkännande af stortingets beslut i grundlagsfrågor, anklaga, för så vidt de då tillhört tinget, sig sjelfve antingen för feghet att icke hafva vågat uppträda till skydd för den efter deras mening angripna författningen eller också för lojhet att icke hafva

brytt sig om att göra sin pligt. Man finner sålunda, att detta sätt att söka komma ifrån den konstitutionella praxis, som i detta afseende gjort sig gällande, är af den beskaffenhet, att det ställer dessa förnekares eget förhållande i den lumpnaste dager.

Vetoförnekarne tappa icke modet för så litet. Må vara, heter det nu, att föregående förhållanden kunna gifva vid handen en för konungens veto gynsam praxis. Men detta betyder ingenting. I grundlagsfrågor kunna inga prejudikat om än aldrig så talrika vara gällande. Om man finner att man missuppfattat grundlagens mening, så är det klart att man, oafsedt förut gällande praxis, eger fatta de beslut, man finner enligt sitt nya föreställningssätt riktigast. Jag vill icke i allmänhet förneka detta men till en början en liten restriktion. Det är en sjelfklar sak, att ingen grundlag kan så skrifvas, att uttryckliga lagbestämmelser finnas för alla de skiftande förhållanden, som i det politiska lifvet kunna förekomma. Grundlagens bestämmelser måste utfyllas med praxis, och denna praxis har i en del länder erhållit en sådan betydelse, att hela konstitutionen så godt som skapats genom praxis, såsom förhållandet är i England. Naturligtvis är dock klart, att, der skrifna grundlagstadganden finnas, denna praxis aldrig kan få någon betydelse i så måtto, att den får strida *mot* lagen. Det är endast, der den supplerar och förklarar lagbudet, som

praxis kan såsom auktoritet åberopas, men onekligen ligger *då* en stor betydelse i föregående beslut af representationen. Nu kunna imellertid icke vetoförnekarne åberopa något enda grundlagsstadgande, som strider mot den praxis, som i nära sjuttio års tid gjort sig gällande, och under sådana förhållanden må det ursäktas, om man tillerkänner större auktoritet åt en så lång praxis än åt en del politiska demagogers försäkringar och deklamationer.

Dessutom är det högst märkligt att från detta håll finna en parlamentarisk praxis så underskattad, som den här blifvit. Genom denna taktik underkänna ju dessa herrar och män den ofelbarhet, som enligt deras förmenande bör tillkomma en representativ församling. Man påstår ju, att landet sålunda lefvat i en sjuttioårig parlamentarisk förblindelse — men, om så är, att man så länge misstagit sig, hvad garanti har man väl då för, att det parlamentariska system, som venstern representerar, är riktigare än det förra, och att det storting, som nu existerar, ser klarare än sina föregångare. Onekligen är den nyuppfunna politiken ett fattigdomsbevis för alla föregående storting att icke hafva begripit och förstått, hvad herr Sverdrup och hans män nu i en hast påstå sig så klart se. Icke är det heller någon rekommendation för planen att lägga all magt i samhället i händerna på en representation,

hvilken med lika sammansättningsgrunder, som förut till största delen varit gällande, kunnat rörande ett så vigtigt grundlagsspörsmål så grufligt misstaga sig som att tro sig blott ega en del af magten, då den dock är enväldig. Detta kolossala misstag i en så gränslös magtpåliggande fråga gifver vid handen en betänklig möjlighet af likartade stora misstag i andra saker, om stortinget ensamt får råda, hvarför i högsta måtto önskligt vore, att konungen sattes i tillfälle att utöfva ett starkt inflytande på ärendenas gång, och framför allt är det regeringens pligt att hindra, det en församling, hvilken, om man med venstern underkänner den praxis, som i så många herrans år gjort sig gällande i grundlagsfrågor, kan så grundligt misstaga sig, som stortinget gjort. Man bör noga söka förekomma, att en dylik församling, som icke lemnar större garantier för en gagnande verksamhet, får hela författningens väl och ve i sina vacklande händer. Detta är konseqvensen af praxisförnekandet.

Om således, efter hvad af ofvanstående tillfyllest torde framgå, konungen eger absolut veto i grundlagsfrågor, så är det icke blott hans rätt utan hans oafvisliga pligt att försvara detta oeftergifliga prerogativ, hvarförutan konungamagten är allenast en tom dekoration och konungen allenast en docka, som

har den föga afundsvärda uppgiften att i ledband föras af den, som vet på ena eller andra sättet draga stortingsmajoriteten med sig. En annan fråga är, huruvida med rätten också magten är förenad. Det spörsmålet uppstår då, huruvida konungen eger krafter och medel nog att upptaga den strid, som stortinget nu mot grundlagen inledt. Denna fråga har redan upptagits af högerns främsta organ »Morgenbladet». Tidningen tviflar icke på möjligheten af att ett kraftdrag skulle lyckas. Märkliga äro de ord, som i detta afseende yttras, och vi kunna omöjligen neka oss nöjet att återgifva dessa för ställningen i vårt grannland så sant karakteristiska ord. Morgenbladet yttrar: »naar Trykket bliver ret føleligt, naar altfor store Interesser staar paa spil og den almindelige Uvilje naar et Toppunkt, vil en dristig Regjering ikke risikere meget, men vil meget mere have Landets bedste Kræfter med sig om den, beraabende sig på Nødværgets Ret — Gud afvende Vorslet — vover et Statskup, hvorved Stortingets Beslutninger aabenbart tilsidesættes».

Det är, som man ser, allvarsamma ord tidningen yttrar. I ett par afseenden äro vi likväl af annan mening än Morgenbladet. För det första finna vi det orätt att benämna detta »statskupp». En statskupp är en olaglig handling, som framkallas i afsigt att störta en bestående statsform och kan endast af nöd-

vändighetens tvång försvaras. I Norge åter gäller det för regeringen något annat. Den har här att med våld hindra representationen att kullkasta författningen, och detta är något helt annat än en »statskupp». Om medel för detta ändamål måste tillgripas, hvilka lagen icke känner, så beror detta deraf, att det revolutionära stortinget stält sig utom lagen.

I ett annat afseende är jag ock af annan mening än Morgenbladet. Jag finner det nämligen alldeles icke tillräckligt för målets nående att allenast åsidosätta stortingets beslut. Härmed kommer man icke långt. I skattebevillningsrätten har stortinget ett fruktansvärdt vapen, som lätt kan komma regeringen att förlora partiet, om ej kraftigare medel tillgripas. Detta dock icke så förstådt, som skulle regeringen gent emot stortingets vägran att bevilja några anslag blifva så illa ställd, men om tinget, derest det fortfarande får existera så som det nu *är,* mot regeringens tillsidosättande af stortingets beslut, svarar med att förklara, att det icke ställer några medel till den regerings förfogande, som uppenbart åsidosätter stortingets beslut, så torde regeringen råka i en allvarlig förlägenhet. Den omständighet, att stortinget i *ett* afseende ställer sig utom lagen, berättigar naturligtvis icke regeringen att i ett *annat* bryta mot grundlagen. Nej — det är mot sjelfva det grundlagsbrytande *stortinget* rege-

ringen med hela sin kraft måste vända sig och förekomma vidare försök att kränka, hvad grundlagen stadgar; ty att regeringen skulle af egen magtfullkomlighet utskrifva skatter, lärer väl knappast kunna sättas i fråga, med mindre regeringen gör sig enväldig, men i så fall blir det af nöden att göra sig af med ett förargligt storting, som kommer att stå alltför mycket i vägen. I alla händelser kan naturligtvis icke något envälde komma i fråga, men väl måste mer genomgående mått och steg vara af nöden än ett enkelt åsidosättande af stortingets beslut, om något verkligt skall uträttas. Att lemna å sido stortingets beslut är ett palliativ, som ingen verkan har annat än för tillfället. Så länge stortinget i sin nuvarande sammansättning och organisation qvarstår, blir det aldrig lugn i landet.

Önskligt skulle, som förut är yttradt, hafva varit, om en förändrad sammansättning med deraf härflytande bättre anda i tinget hade kunnat på fredligaste sätt genomföras. Men de nu skedda valen visa omöjligheten deraf, och det gäller nu allenast att med magt stäfja stortingets öfvergrepp. Jag återkommer då till den frågan, huruvida regeringen har medel till detta. Svaret beror af två faktorer, nämligen militären och domstolarne. Med *dessa* på sin sida har regeringen ingenting att frukta. Har den det icke, då är allt att befara, och hvarje tanke på att med nor-

ska medel upprätthålla konungamagten måste öfvergifvas. Ehuru det naturligtvis är en ytterst vansklig sak för hvem som helst att bedöma detta och naturligtvis mest för en främling, så vill jag dock försöka mig på att med ledning af de yttranden, som förekommit i norska pressen om denna sak, derom yttra några ord.

Hvad först militären beträffar, så är det visst, att för icke många år sedan hela officerscorpsen nära på utan undantag var afgjordt högersinnad, och om än några exempel nu förekomma på venstermän bland officerarne, så torde likväl detta så pass höra till undantagen, att man med full visshet kan säga, att regeringen i händelse af behof med tillförsigt kan lita på norska armén äfven mot inre fiender. Ganska betecknande i detta afseende är hvad vensterorganet »norska Dagbladet» i detta afseende säger. Den reserverade och aldeles icke segerstolta ton, som genomgår de reflexioner, Dagbladet i detta afseende gör, är verkligen betecknande. Tidningen yttrar:

»Antingen våra officerare äro höger- eller venster-sinnade, finner man emellertid hos så godt som alla en stark motvilja att låta begagna sig som redskap att utföra våldsamma handlingar, hvarvid man lätt kan komma att handla i strid med sin ed till konungen och konstitutionen, och det är vår tro att officerscorpsens fasthet mot uppmaningar från hvilken sida som helst att i vissa fall

inskrida med magt skall vara ett af de säkraste värnen mot alla revolutioner».

Det är ingenting nytt, som Dagbladet berättar. Naturligtvis är det klart, att det endast skall vara med stor »motvilja», som officerscorpsen skall ingripa. Illa vore det annars. En sorglig sak är det alltid att nödgas vidtaga våldsamma åtgärder mot sina medborgare. Det är också lika klart, att regeringen högst motvilligt skall nödgas tillgripa medel, hvilka hon måste beklaga, att de blifvit nödvändiga. Detta är *ett,* men ett annat är, om denna motvilja går så långt, att militären skall vägra att lyda sin militäriska pligt. Just *då* är det, som officerarne handla i strid med sin ed, mot konungen och konstitutionen. Striden gäller ju konungamagten, dess vara eller icke vara, och det är en ed, som hvarje militär svurit att egna sin tjenst och sitt lif åt konungen. Striden gäller ock konstitutionen, som är af ett oförsynt storting angripen. Just till försvar för konungen och konstitutionen kan militärens ingripande påkallas, och jag hyser för höga tankar om den norska officerscorpsens pligttrohet för att ett ögonblick tvifla på, att densamma skall med lif och blod försvara sin konung, vore det ock mot ett uppstudsigt storting och dess koryféer.

Egendomligt är ock att se, hurusom vensterns ledande män icke lika lätt som norska Dagbladet tro på en brottslig passivi-

tet hos militären, i fall en kraftfull kontra-operation blefve af nöden. Det är kloka män, som stå i spetsen för venstern, och de veta väl hvad de göra. Med beundransvärd konseqvens hafva de i detta afseende handlat och länge förberedt sig på hvad som möjligen komma skall. De lita visst icke på, att den norska armén skall stillatigande åse, huru vanvördiga händer kullkasta tronen och uppresa ett bonderegemente, och som de icke i detta afseende lita på denna armé, vilja de skaffa sig en egen, hvars villighet att bispringa de Sverdrupska planerna kan anses större. Det är ett ganska egendomligt fenomen detta, men är icke desto mindre sant. Öppet erkännes, huru som man genom partiska och stora anslag till de s. k. »skyttelagen», söker bilda en armé, som vid inträffande eventualiteter står till ledarnes omedelbara disposition, och som sätter dem i tillfälle att med framgång upptaga den befarade striden mot konungamagten. Ännu har väl denna institution icke hunnit den utveckling, att den låter befara några allvarsammare förvecklingar. Dessutom må man väl hoppas, att skyttelagens medlemmar skola draga sig för att öppet ställa sig på grundlagsbrytarnes sida, och i hvarje fall så står det icke i deras förmåga att upptaga striden mot norska armén.

Den andra faktorn är domaremagten, hvars biträde regeringen har af behofvet för bestraf-

fande af de män, som förgripit sig mot grundlagen och konungamagten. Äfven här torde med fullt fog kunna påstås, att regeringen är öfvermägtig. Med undantag af en del ärelystna advokater, som drifva demagogische Umtriebe för att komma fram och för att tillfredsställa sin ärelystnad, och hvilka begagna sina gåfvor till att inkrångla det norska lagsystemet för att göra advokatståndets biträde nödvändigt — med undantag af desse, som af personliga fördelar drifvits åt venster, är hela det rättsligt bildade Norge att finna på »författningspartiets» sida. Man har i vensterpressen mycket grinat åt denna benämning på högern, men den är fullt exakt. Det är stortinget, hvilket angriper författningen, och den försvaras af högern. Ett bevis på, att det juridiska Norge fast sluter sig till konungamagten är det utlåtande, som juridiska fakulteten i Kristiania afgaf i vetofrågan. Enstämmigt förklarade der denna i dylika värf störste auktoritet, som Norge har, att konungen i grundlagsfrågor eger ett afgörande veto. Till och med professor Aubert, som plägar få beröm för sin moderation, står i detta hänseende afgjordt på konungamagtens sida. Detsamma är ock förhållandet med Højeste Ret, och denna stämning hos nämnda domstol har fått uttryck i den animositet, som vensterpartiet visar mot densamma, då det under sessionen 1880 af rent politiska skäl nedsatte medlemmarne i högsta domsto-

len till ett antal, som för ärendenas regelbundna pröfning är otillräckligt. Man tillgrep detta steg för att bringa riksrätten i ett på förhand beräknadt beroende af den anklagande myndigheten, då man nämligen med allt skäl ansåg sig kunna ifrågasätta, att Højeste Rets medlemmar icke skulle låna sig till några konstitutionella kraftexperiment till förmån för herr Sverdrup och hans gelikar. Helt visst tillhöra ock de öfriga domstolarne det författningstrogna partiet.

Likasom vensterns ledare sökt i skyttelagen förskaffa sig en armé, som står till deras disposition, så hafva de ock sökt skaffa sig inflytande på domstolarne. De söka ett medel härtill i juryinstitutionens införande. Planen är särdeles klok och väl beräknad. Lyckades densamma, så skulle samma valmän, som tillsätta stortinget, också komma att sträcka sitt inflytande till domstolarne, hvarigenom det inflytande, som herr Sverdrup nu utöfvar i representationen, och som han sträfvar att erhålla i fråga om den verkställande magten genom dess frånkännande af veto, också komme att utsträckas till den dömande. Annorstädes der juryinstitutionen är förherskande, plägar man i dessa nämnder insätta de lämpligaste och bäste, som stå att få. Detta är visst icke meningen i Norge. Man syftar der att göra juryinstitutionen till ett politiskt vapen, och man kan vara förvissad om, att, derest herr

Sverdrup skulle lyckas i dessa sina planer, skulle vi få se partiska vensterdomstolar, sammansatta af lydiga tjenare till de politiske ledarne, i stället för opartiska domare, som utöfva sina embeten under det ansvar, lagen ålägger. Ingenting är imellertid farligare än detta. Ve det land, i hvilket rätten är en partisak, och der politiken icke juridiken dömer! Der det rätta trampas under fötterna för demagogers regeringslust, det landets vara blir helt säkert icke långt. För dessa uppviglare är dock detta en angenäm sak. Att sträcka sitt inflytande äfven in på domaremagtens eljest omutliga område är för den hersklystne skönt och retande. Specielt i konflikten mellan konung och storting vore det en god sak, om juryinstitutionen vore införd. Man fruktar, och detta icke utan skäl, att domstolarne icke skola få så litet att beställa med dem, som nu trakta efter kronans vigtigaste prerogativ, och ingenting vore då bättre, än att hafva dem besatte med jurymän af vensterfärg. Venstern befunne sig då i den angenäma ställning att *äfven här* vara domare i egen sak. Dit har man dock ännu icke hunnit, och domstolarne, så som de nu äro sammansatte, skola helt säkert ställa sig på författningens grund och näpsa de män, som våga bära hand på konungamagten.

Med rätten sålunda på sin sida och understödd af den exekutiva och dömande magten, står konungen fast och säker, och med

deras hjelp skall han nog veta tillbakavisa de ingrepp, som på konungamagtens område göras, skulle det äfven vara nödigt att för detta ändamål lita till den fysiska styrkan.

Jag öfvergår nu till en exposé af de sätt, som kunna finnas för verkställandet af en kontraoperation gent emot stortingets uppstudsighet. Visserligen vet jag, att mången skall klandra, att jag ingår på detaljer i denna så ytterst ömtåliga sak, men jag gör det ändå. Man får icke dölja, hvad det gäller, och först sedan man fått klart för sig, på hvad sätt regeringen kan komma att gå till väga, kunna ock följderna öfverskådas.

Ett sätt för regeringen är att upplösa stortinget. Visserligen är det sant, att någon upplösningsrätt icke enligt norska grundlagen tillkommer konungen, men grundlagen kunde naturligtvis icke förutsätta uppkomsten af ett uppproriskt storting. Det är ett exceptionelt fall detta, och exceptionella medel äro derför af nöden. Ett mer lojalt medel kan väl icke finnas, då undantagsåtgärder äro af nöden, än att dervid vädja till folket och underkasta sig dess dom. För anhängarne af den s. k. folksuveräniteten borde denna utväg vara af dråpligaste effekt. Man vädjar ju i så fall till det suveräna folket; man underställer valmännens omdöme, huruvida deras representanter handlat rätt och som sig bör. Märkligt att säga är dock förhållandet det, att folksuveränitetens mest ex-

clusive anhängare i stortinget af alla krafter motsatt sig just denna vädjan till valmännen. Regeringen uppstälde upplösningsrätten såsom vilkor för sin sanktion af statsrådens tillträde till stortingets förhandlingar, och ett härskri af politisk indignation lät sig höra från deras läppar, som alltid i tid och otid predika om folkets sjelfbestämningsrätt och sjelfstyrelse, allt fraser som klinga bra, men som ingen verklig mening hafva.

Men det är icke att fråga dessa koryféer till råds, derest regeringen skulle anse sig nödgad att tillgripa en upplösning af stortinget. Imellertid torde en dylik upplösning, utan att andra åtgärder tillgripas, befinnas vara helt och hållet otillfredsställande. Viss kan man vara på, att den nuvarande stortingsmajoriteten skulle vägra att ställa sig ett upplösningsdekret till efterrättelse. Den skulle trotsa en befallning att åtskiljas och förklara sig ensam berättigad föra folkets talan. Man kunde med våld stänga tillträdet till stortingsbyggnaden och hindra stortingsmännen att der sammanträda. Till intet skulle detta tjena. Majoriteten skulle söka sig andra lokaler och icke tveka att derifrån utslunga sitt anathema mot dem, som så vågat ingripa i tingets verkningskrets. Dessutom — äfven om det nuvarande stortinget skulle ställa sig en dylik kunglig befallning till efterrättelse, så skulle en upplösning af stortinget icke åstadkomma någon förändring

i situationen. De nu sist skedda valen hafva tillräckligt visat, hurusom valmännens flertal är helt och hållet duperadt af allt det snack och alla de fraser, som venstermännen tuta dem i öronen. En upplösning af stortinget och anställandet af nya val skulle komma att lemna precis enahanda resultat som nu, och regeringen skulle allenast befinna sig i en ofantligt mycket svårare belägenhet. Den hade tillgripit en nödfallsutväg af egendomligaste slag, hvars tillgripande kunde förklaras blott af nödvändighetens bud och som måste lyckas för att icke kompromettera regeringen. Den hade vädjat till folket och af de väljandes majoritet fått samma svar som förut. I denna vädjan låg dock ett halft om icke helt medgifvande att underställa sakernas ställning folkets bepröfvande. Då nu svaret utfallit till stortingets fördel och till nackdel för regeringen, så måste deraf konseqvent följa, att regeringen också måste underkasta sig det domslut, som det »suveräna» folket uttalat. Denna utväg duger sålunda icke, då alla tecken tyda på, att dess anlitande allenast skulle bereda regeringen ett ganska känbart nederlag och fortsatta förödmjukelser, hvilka helt visst måste leda till ett partiregemente och konungamagtens undertryckande.

Andra mått och steg måste derför tillgripas, om målet skall vinnas. För dessa äro domstolarnes medverkan af den största be-

tydelse. Det kan icke gifvas någon tvekan om, att de ledamöter af oppositionen, hvilka intagit den mest framstående ställning, och som hänsynslösast angripit konungens vetorätt, måste domföras för högföräderi, då de angripa grundlagens bestämmelser och inkräkta på konungamagtens rättssfer. Jag är visst icke okunnig om 66 § i norska grundlagen, hvilken paragraf stadgar, att stortingets ledamöter icke utanför stortingets församlingar kunna dragas till ansvar för sina derstädes yttrade meningar. Men detta stadgande kan naturligtvis icke ega tillämpning, om stortingsmännen vidtaga åtgärder, som syfta på att öfverändakasta författningen. Genom ett dylikt tilltag ställa de sig ju utom grundlagen och kunna icke till sitt skydd åberopa den konstitution, de sjelfve kränkt. Deras angrepp på konungamagten *måste* såväl tillbakavisas som näpsas, och genom sitt angrepp på grundlagen hafva de gjort det nödigt för regeringen att åsidosätta stadgandet om det personliga skydd, hvaraf stortingsmännen komma i åtnjutande. Detta skydd tilkommer dem naturligtvis endast såsom laglydige medborgare men icke såsom grundlagsbrytare.

Något tvifvel bör dervid icke finnas om regeringens befogenhet att vid vederbörliga domstolar åtala dem, som göra sig skyldige till brott mot grundlagen. Icke heller borde man väl vara i tvifvelsmål rörande den utgång,

saken komme att vid domstolarne få. Alla juridiska auktoriteter hafva enstämmigt förklarat, att enligt Norges grundlag absolut veto tillkommer konungen. Deraf följer, att de också måste anse dem för grundlagsbrytare, som vilja frånrycka konungen denna rättighet. Göra de detta, så måste ock en fällande dom vara att vänta för deras lagstridiga tilltag, och helt visst skulle icke domstolarne af 66 § hindras från att upptaga målen, då det ju gäller brott mot författningen, och det väl icke heller gerna kan tänkas, att man för befrielse från följderna af detta författningsbrott skall få åberopa just samma författning, mot hvilken man djerfves bryta. Om nu vensterns koryféer verkligen straffas för sitt förmätna tilltag, så kan man vara förvissad, att de öfrige, när de se, att det är allvar med i spelet, skola komma att taga skeden i vackra handen och akta sig från att återupprepa det senaste grundlagsexperimentet.

Ett annat sätt, som ock kan användas, är att suspendera den nu gällande grundlagen och att oktrojera en ny med en vallag, som icke lägger magten i händerna på valmän, hvilka så missbruka sin valrätt, att de sända till den lagstiftande församlingen män, hvilka icke veta respektera de råmärken, som grundlagen utstakat för representationens befogenhet utan ingripa på den styrande magtens område. Såsom jag redan

framhållit, så är detta *icke* ett revolutionärt företag, ty omstörtningsförsöken komma helt och hållet från stortinget, och oktrojerandet af en ny författning är allenast att göra det omöjligt att uppsätta en representation, som icke har aktning för lag och rätt. Huru en dylik författning borde se ut för att uppfylla sitt ändamål, kan naturligtvis icke jag säga. Så mycket borde dock kunna vara klart, att första vilkoret för en dylik ny grundlag är det, att den af venstern införda skamliga myrmansinstitutionen omöjliggöres. Dessutom torde en kanske icke så obetydlig inskränkning i valrätten vara af behofvet påkallad.

Derhän hafva sålunda de rasande venstermännen bragt sitt land, att man blir nödsakad att tala om sättet för stäfjandet af denna uppstudsighet. Må man dock innerligt hoppas och önska, att stortingsmajoriteten skall, innan det blir för sent, taga sitt förnuft till fånga och icke drifva saken till dess spets. Sker detta icke, då är fara värdt, att en våldsam katastrof står för dörren. Konungamagten *kan icke* uppgifva sitt veto i fråga om förändringar i författningen. Gör han det, då öfvergifver han sig sjelf.

Jag öfvergår nu till att behandla den så ytterst vigtiga frågan om den ställning, hvari Sverige står till den pågående konflikten i Norge; i hvad mån dess intressen äro af denna

konflikts utgång beroende, samt huruvida och under hvilka förhållanden ett ingripande från svensk sida kan vara att motse. Genast medgifver jag då, att jag icke i någon mån anser Sverige kunna göra anspråk på någon som helst supremati öfver Norge och kan icke alls instämma i den läran, som vill göra gällande, att norska stortinget icke mot svenska riksdagens vilja skulle vara befogad att i allmänhet ändra norska grundlagen. Visserligen må det vara sant, att grundlagen af 1814 är en produkt af en öfverenskommelse mellan en del svenska kommissarier och norska folkombuden, men dess kommissarier voro allenast svenska konungens ombud, som med stortinget hade att öfverenskomma om de vilkor, under hvilka Sveriges monark ville mottaga norska kronan. Detta och ingenting annat innebär denna öfverenskommelse, hvilken sålunda icke kan grundlägga någon rätt för Sverige att i fråga om norska grundlagsändringar i allmänhet hafva ett ord med i laget.

Detta medgifvet står dock dervid fast, att *åtskilliga bestämmmelser* i norska grundlagen icke kunna i viss riktning förändras utan svenskt medgifvande. Men detta gäller icke allenast Norge utan i samma grad äfven Sverige. Många bestämmelser i vår regeringsform äro af den beskaffenhet, att svenska riksdagen icke kan förändra dem utan norska stortingets bifall. Dessa äro de be-

stämmelser, som hafva unionel karakter äfven om de icke äro i riksakten intagna. Intetdera landet eger för sin del besluta ändringar i sådana grundlagsbud, som *måste* vara likartade eller öfverensstämmande för båda konstitutionerna för att unionen skall kunna ega bestånd. Intetdera landet eger fatta beslut, som strida mot riksakten, eller hvilka i sina konseqvenser deri göra rubbning. Det är visserligen sant, att detta icke uttryckligen är inrymdt i någondera grundlagen, men det är en nödvändig och odisputabel konseqvens af sjelfva föreningen, hvars helgd åtminstone i Norge är omgärdad med grundlags hägn. Då första paragrafen i norska grundlagen stadgar, att »kongeriket Norge er et frit, selvstændigt, udeleligt og uafhændeligt Rige, forenet med Sverige under een Konge», så måste axiomatiskt deraf följa, att norska stortinget *icke* kan eller eger rätt att på egen hand fatta beslut, som göra föreningen omöjlig och sätta *en* konung ur stånd att regera de två länderna. Detta följer af riksaktens egenskap att vara ett internationelt fördrag utan uppsägningsrätt, hvilket icke ensidigt af ena parten skall kunna ändras eller upphäfvas mot den andres vilja. Gör någondera detta ändå, så blir frågan helt enkelt en internationel magtfråga, och det är den starkare, som bestämmer utgången och resultatet.

Hvilka dessa stadganden i de två konstitutionerna äro, och i hvad riktning de icke få

ensidigt ändras, är naturligtvis omöjligt att afgöra och på förhand bestämma. Pröfningen häraf måste ega rum i hvarje särskildt fall. Vissa fall äro dock så uppenbara och sjelfskrifna, att derom aldrig någon tvist skall kunna uppstå. Det är en orimlighet, att den ena parten skall kunna ändra den paragraf i sin grundlag, som bestämmer konungens religion derhän till exempel, att konungen skall vara baptist, ty han kan väl icke i ena landet bekänna den rena evangeliskt-luterska läran och i det andra ansluta sig till baptismen. Andra bestämmelser kunna genom sina konseqvenser blifva sådana, att ett samregemente under en konung blir omöjligt, emedan det andra landets rätt derigenom skulle komma att kränkas. Så t. ex. är det otänkbart, att Norge skall ega rätt att förändra det stadgandet i grundlagen, som säger, att konungen någon tid af året skall vistas i Norge derhän, att han städse der skall hafva sitt residens, emedan derigenom Sveriges berättigade fordran på att också få rå om konungens person helt och hållet kränkes. Åter andra beslut kunna faktiskt lösa upp hela föreningsbandet. Det är som man blott alltför väl vet endast i förhållande till utlandet, som föreningen eger någon verklig betydelse. Denna enda betydelse skulle helt och hållet förloras, om norska stortinget beslöt, att för Norges del skulle finnas en särskild utrikesminister, hvarigenom således gemensamheten

i ledningen af de utländska angelägenheterna helt och hållet förlorades.

De anförda exemplen kunna vara tillräckliga. Utan gensägelse måste det erkännas, att dylika ändringar i de olika konstitutionerna icke kunna af det ena landet vidtagas utan samtycke af det andra. Man har då sålunda kommit derhän, att medgifvas måste, att enligt sakens natur och på grund af ett föreningsfördrags karakter en del stadganden i de båda ländernas grundlagar icke kunna utan deras gemensamma bifall upphäfvas eller ändras och detta, fastän derom ingenting står nämndt i vare sig Sveriges regeringsform eller Norges grundlov. Den stora frågan blir då den, huruvida det konstitutionella spörsmål, hvarom den nuvarande konflikten rör sig, är af sådan beskaffenhet, att den kan påkalla några åtgärder från svensk sida. Vi må innerligt önska, att konflikten icke må antaga den karakter, att ett vädjande till den fysiska styrkan någonsin må ifrågakomma. Vi önska ock, att om detta blefve af nöden, Norges konung också inom Norge måtte ega fullt tillräckliga lojala krafter till sitt förfogande för att häfda författningen, sådan den är i grundlag bestämd, så att Sverige icke behöfde spela annan rol än den af en intresserad och uppmärksam åskådare; men den eventualiteten låter sig dock tänka, att Sverige i ett eller annat afseende ser sig nödsakadt att räcka det författningstrogna par-

tiet i Norge en hjelpande hand till upprätthållande af den konungamagt, hvars representant är densamma för de båda länderna samt för att hindra uppkomsten af ett partiregemente, som i sina konseqvenser gör ett fortsättande af unionen omöjligt.

Jag har redan förut i annat sammanhang behandlat denna fråga och resumerar nu allenast, hvad jag då yttrat. Skenbart är denna fråga en rent norsk, och den afser ju närmast magtförhållandet mellan Norges konung och dess storting. Men betraktar man frågan något närmare, skall man finna, att denna angelägenhet är af största unionella betydelse, och att densamma ovilkorligen måste falla under de konstitutionella förhållanden, hvilka norska stortingsmajoriteten icke. af egen magtfullkomlighet eger att på ett mot svenska intressen gällande sätt ändra. Det kan nämligen icke vara likgiltigt för Sverige, om i det med detsamma förenade landet, på tronen sitter allenast en skuggkonung utan möjlighet och magt att hindra en tillfällig majoritet i norska stortinget att i grundlagsfrågor fatta beslut, som gå stick i stäf med unionens grundtanke. Konungen är föreningsbandet, som hophåller unionen. Han ensam är i stånd att förekomma, att icke genom olika beslut i författningsfrågor de båda representationerna eller den ena af dem faktiskt upphäfver eller åtminstone undergräfver föreningen. Att hos oss denna magt är konungen

beskärd, kan ingen menniska bestrida. Då sålunda hos oss den restriktion finnes, som icke gör unionen beroende af mer eller mindre tillfälliga opinionsvindar i representationen, måste det naturligtvis vara af den största vigt för oss, att det samma äfven är förhållandet i Norge. Vårt land skulle eljest i unionen komma i en i konstitutionelt afseende sämre ställning än Norge, och detta kan naturligtvis icke förenas med den likställighet, på hvilken unionen är fotad, och hvilken icke minst från norsk sida göres gällande.

För att i Sverige skola kunna vidtagas åtgärder, som kunna framkalla internationella misshälligheter, fordras konungens och de båda kamrarnes gemensamma beslut, då deremot i Norge, om herr Sverdrup och hans meningsfränder fingo råda, det allenast komme att bero af det på en kammare verksamma stortinget att vidtaga sådana åtgärder. Det kan naturligtvis icke för oss vara likgiltigt, att vår riksdag icke kan med bindande kraft fatta på unionsförhållandena inverkande beslut, enär den för de båda folkens gemensamma bästa verkande konungen kan emot ett dylikt beslut sätta sitt afgörande veto — det kan icke — säger jag — under dylika förhållanden vara likgiltigt, om Norges storting ensamt och utan konungens vilja och samtycke kan besluta grundlagsändringar, hvilka på det mest genomgripande sätt kunna inverka på unionen. Deraf skulle följa, att

Sverige skänker Norge en långt större och säkrare garanti gent emot unionsfiendtliga beslut, än Norge i gengäld skulle gifva oss. Då, såsom jag ofvan visat, en del konstitutionella angelägenheter äro af den beskaffenhet, att sjelfva unionsfördragets karakter måste fordra ett gemensamt svenskt och norskt beslut, men att dessa frågor icke äro af beskaffenhet att i grundlagarna kunna uppräknas, altså och då här denna konstitutionella strid alldeles otvetydigt och otvifvelaktigt inverkar på den ställning, de båda länderna i unionen intaga och den jemställighet, som är afsedd att dem beredas, måste deraf ovilkorligen följa, att frågan om det veto, som skall hindra stortingsmajoriteten i Norge att förrycka unionen, också måste vara af unionel beskaffenhet och det således äfven för Sverige vara af största betydelse, att det förut existerande förhållandet mellan de två statsmagterna i Norge oförryckt bibehålles. Detta och ingen lust att blanda oss i inre norska angelägenheter har i Sverige framkallat den uppmärksamhet, hvarmed här den norska konstitutionella konflikten följes, och det är hänsynen härtill men ingenting annat, som bör komma att bestämma Sveriges hållning gent emot ett — jag vill icke tro på möjligheten deraf — lyckadt revolutionärt försök af den norska stortingsmajoriteten att tillintetgöra den konungamagt, som norska grundlagen, på hvars basis föreningen är bygd, omgärdar,

och enligt hvilken konungen i grundlagsfrågor eger absolut veto.

Men hvad vilja vi göra? Helst ingenting, om vi kunna slippa. Blir detta icke förhållandet — ja då får det väl af förhållandenas beskaffenhet bero, hvad mått och steg skola vidtagas. Ingen svensk regering skall kunna vägra konungen sitt kraftiga biträde, då det gäller att hindra en stortingsmajoritet att vidtaga åtgärder, som till sin beskaffenhet äro sådana, att de sätta unionens tillvaro på spel. Särskildt har den nuvarande statsministern, på samma gång han förklarat sig icke i någon mån vilja blanda sig i Norges inre förhållanden, offentligen protesterat mot hvarje åtgärd, som sätter unionens existens i fara. Då denna protest framkom vid ett tillfälle sådant som detta, och då icke några som helst andra frågor äro på dagordningen stående, de der kunna i någon mån föranleda föreningens upplösning, så är det tydligt, att grefve Posse med sin protest måste afse den nu pågående konflikten, hvilken också, såsom jag förut visat, är af beskaffenhet att ganska betydligt inverka på unionsförhållandena. Man måste derför antaga, att grefve Posse, i händelse han qvarsitter vid rodret, då konflikten antager en så akut karakter, att svensk intervention kan blifva af nöden, icke skall tveka att understödja konungen i de åtgärders vidtagande, som blifva af behofvet påkallade. Skulle han åter tveka att åtaga sig

ett dylikt uppdrag, så kan man helt säkert vara förvissad om, att konungen icke skall hafva svårt att bilda en konselj, som vet skydda unionens intressen, hvilka ju också äro Sveriges.

Man skall svara mig, att en förening, som med användande af den fysiska styrkan upprätthålles, icke är särdeles mycket värd. Jag vill dervid icke påpeka det sätt, på hvilket föreningen kom till stånd, utan allenast framhålla ett par förhållanden. De norska venstermännen försäkra ju alltid, att de alldeles icke syfta på föreningens upplösning utan gerna qvarstanna deri. Det är sålunda icke någon motsträfvighet, som förefinnes i afseende å fortvaron deraf. Man borde derför i Norge vara oss tacksamma för, om vi hjelpte till att undanrödja beslut, som gå i en riktning, att de omöjliggöra unionens bestånd. I hvarje fall, så är det dock en rätt, som Sverige eger, att hindra föreningens upplösning, och det är en dess skyldighet mot det lojala Norge att begagna den magt, det har, till att bispringa dem i deras sträfvan till unionens försvar.

Något annat kan naturligtvis icke komma i fråga. Sverige kan icke och får icke åsyfta något annat än upprätthållande af status quo. En hjelpsam hand, räckt det norska författningspartiet, betyder allenast ett handtag till upprätthållande af den norska grundlag, på hvilken unionen är bygd, och i samma ögon-

blick den är betryggad, så är det ock klart, att allt återgår till samma ställning som förut.

Jag har nu slutat. Helt visst skall den öppenhjertighet, jag lagt i dagen rörande mina tankar i den norska konflikten äfvensom den undersökning, hvarpå jag inlåtit mig, af venstern såväl i Norge som Sverige strängt klandras. Men derpå är jag beredd. Det är helt säkert ingen angenäm sak för denna venster att se framhållna de medel, som finnas, att tillbakavisa de inkräktningsförsök, hvartill vi nu äro vitnen. Men detta klander har icke kunnat förmå mig att iakttaga tystnad. Jag har ansett det icke vara till skada, att utredt blir, att den norska venstern och dess koryféer icke äro så allsmägtiga, som de tro sig vara, och att verksamma medel kunna mot densamma uppkallas. — Men till sist önskar jag och helt visst enhvar svensk, att hela denna konflikt må på ett för ömse parter fullt tillfredsställande sätt slutas, och med denna önskan nedlägger jag pennan.

